

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет географії, туризму та історії
Кафедра історії

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Печеніна Н.А.

20__ р.

Реєстраційний № «__» _____

«__» _____ 20__ р.

**ВИВЧЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНРАДИ ТА УРЯДУ ЗУНР У
ШКІЛЬНІЙ ІСТОРИЧНІЙ ОСВІТІ**

Кваліфікаційна робота студента групи ІГм-22
ступінь вищої освіти магістр
спеціальності 014.03 Середня освіта (історія)
Грищука Богдана Павловича
Керівник к.п. н., доцент Задорожна Л.В.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК

_____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Грищук Богдан Павлович, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело. Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

Богдан Грищук

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНРади ТА УРЯДУ ЗУНР У ШКІЛЬНІЙ ІСТОРИЧНІЙ ОСВІТІ.....	7
1.1. Аналіз історіографії проблеми дослідження.....	7
1.2. Джерельна база дослідження.....	15
1.3. Теоретико-методологічні основи дослідження теми	17
Висновки до 1 розділу.....	20
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА УПРАВЛІННЯ ЗУНР (1918 – 1920 рр.).....	22
2.1. Процес організації та структура державної влади в ЗУНР	22
2.2. Законодавча діяльність Української Національної Ради (УНРади).....	28
2.3. Діяльність уряду ЗУНР.....	40
Висновки до 2 розділу.....	49
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНРАДИ ТА УРЯДУ ЗУНР В ШКІЛЬНІЙ ІСТОРИЧНІЙ ОСВІТІ.....	52
3.1. Аналіз педагогічного досвіду вивчення теми.....	52
3.2. Методика вивчення законодавчої діяльності УНРади та уряду ЗУНР у 10 класі профільного навчального закладу.....	57
Висновки до 3 розділу.....	59
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	64
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми. Вивчення історії – це не лише знайомство з минулим, а й незамінний засіб формування глибокого розуміння сучасності та підготовки до майбутнього. Історія нашої країни багата на події, які вплинули на формування українського суспільства, культури та політичних процесів. Однією з визначальних періодів в історії України період формування Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Вивчення законодавчої діяльності та ролі уряду ЗУНР в шкільній історичній освіті має особливу актуальність і значимість сьогодні.

Цей період в історії України насичений важливими подіями, які поклали початок майбутній траєкторії розвитку державності, політичних відносин та національного самовизначення української державності. ЗУНР стала символом боротьби за національну ідентичність, гідність та незалежність українського народу. Обрана для дослідження тема наукової роботи «Вивчення законодавчої діяльності УНРади та уряду ЗУНР в шкільній історичній освіті» сприяє розвитку аналітичних навичок у школярів, критичного мислення та здатності аргументовано висловлювати власні погляди. Вивчення законодавчої діяльності ЗУНР в шкільній історичній освіті сприяє розумінню минулого, а також формуванню громадянської ідентичності в молодого покоління. Учні мають змогу відчувати зв'язок між минулим та сучасністю.

Отже, тема даного дослідження була обрана не випадково. Знання про законодавчу діяльність УНРади ЗУНР не лише дає можливість покращити розуміння історії, а й розкриває цінні уроки для формування сучасного суспільства, державності та політики.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні законодавчої діяльності УНРади та уряду ЗУНР та вивченні проблеми старшокласниками в умовах нової української школи.

Виходячи із поставленої мети варто виокремити наступні **завдання**:

- охарактеризувати стан наукової розробки проблеми;
- дослідити політико-правові засади становлення та формування Західноукраїнської Народної Республіки;
- проаналізувати законодавчу діяльність Української Національної Ради ЗУНР та діяльність уряду ЗУНР;
- визначити результати та наслідки управління ЗО УНР;
- розробити методику викладання теми у 10 класі профільного навчального закладу.

Об'єктом дослідження наукової роботи є процес становлення органів державної влади Західноукраїнської Народної Республіки та його вивчення в старшій школі.

Предметом дослідження вивчення законодавчої діяльності УНРади та уряду ЗУНР у шкільній історичній освіті.

Дослідження законодавчої діяльності УНРади та уряду ЗУНР охоплює **географічні межі**, що визначали контекст та обсяг їхньої діяльності. Від жовтня 1918 ЗУНР охоплювала Східну Галичину, Північну Буковину та Закарпаття, тобто території, які донедавна належали Австро-Угорській монархії і були населені українцями. Проте, незабаром Румунія анексувала Буковину, а Закарпаття спочатку стало частиною Угорщини, а потім у січні-квітні 1919 року перейшло під контроль Чехословаччини. Отже, фактично ЗУНР обмежилася лише територією Східної Галичини.

Хронологічні межі дослідження законодавчої діяльності УНРади та уряду ЗУНР включає в себе період від жовтня 1918 до листопада 1919 року, який збігається з існуванням ЗУНР.

Методи дослідження. Вивчення законодавчої діяльності УНРади та уряду ЗУНР в шкільній історичній освіті передбачає застосування різноманітних методів, які допомагають учням глибше зрозуміти історичний контекст та значення тих подій. Основні методи, які можуть бути використані під час даного

дослідження, включають: загальнонаукові методи: метод класифікації, порівняльного аналізу, спеціально-історичні методи: порівняльно-історичний, історико-системний, ретроспективний.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у розробці методичних рекомендацій до проведення уроку історії у 10 класі з питань законодавчої діяльності УНРади та уряду ЗУНР, які сприятимуть підвищенню рівня змістовності та ефективності навчання історії в сучасній школі.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів та загальних висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНР ТА УРЯДУ ЗУНР У ШКІЛЬНІЙ ІСТОРИЧНІЙ ОСВІТІ

1.1. Аналіз історіографії проблеми дослідження

В процесі розвитку держави важливим залишається постійне вдосконалення її конституційного процесу, який визначає правову організацію держави як цілісної системи. Аналіз і вивчення історичного досвіду, а також його ретельна апробація, можуть стати основою для подальшого розвитку держави. Україна має можливість навчитися на історичних прикладах, зокрема подіях, пов'язаних із УНРадою Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) формувати засади державної політики, державотворення із застосуванням законодавчої бази, яка є не лише ефективним регулятором суспільних відносин, але й базою для розвитку всієї держави. Події створення ЗУНР демонструють, що навіть в найскладніших суспільно-політичних умовах можна не лише відстояти державність, але й встановити основи для створення власної системи законодавства.

Державотворчий рух наддніпрянських українців став важливим політичним орієнтиром для чотирьох мільйонів українців на Східній Галичині, Північній Буковині і Закарпатті. Вони бачили в цьому руслі політичну мету для національного самовизначення і приймали цей постулат як важливий приклад для втілення в життя програмних цілей політичних партій. Незалежно від своїх політичних та ідеологічних переконань, українські політики все чіткіше висловлювали постулат створення української держави як реальної мети національно-визвольного руху на територіях, які входили до складу Австро-Угорської монархії [7, с. 34] .

Вивчення історії Західно-Української Народної Республіки українськими дослідниками, відображає основні тенденції розвитку української історичної

науки. Цей процес охоплює як часи існування самої держави, так і сучасний період, включаючи часи радянської доби та нової незалежної національної держави Україна. Дослідження з історії ЗУНР охоплюють широкий хронологічний відрізок часу, від періоду існування самої республіки до сучасних досліджень. Історичні джерела відображають наміри авторів щодо обґрунтування свого власного розуміння історичних подій та їхню роль у цих подіях. Особливо важливі в цьому контексті праці видатного державного і політичного діяча ЗУНР К. Левицького, такі як «Великий зрив» [45] і «Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914–1918» [46]. В цих працях висвітлені не лише ключові події, пов'язані з революційним захопленням влади українцями у листопаді 1918 року, але і роль та значення Української національно-демократичної партії у розвитку національно-демократичної революції та формуванні ЗУНР. Автор аналізує позиції провідних членів партії, їхнє розуміння стратегії політичної діяльності в умовах розпаду Австро-Угорської імперії, методи досягнення української державності, а також вплив націонал-демократів на створення державних органів та управління, реалізацію ідеї соборності.

Станіслав Кульчицький – польський історик також досліджував історію ЗУНР та взаємовідносини між Україною та Польщею цього періоду. Його дослідження мають важливе значення для розуміння польського погляду на події та роль ЗУНР. Один із важливих аспектів дослідження автора був його аналіз взаємовідносин між ЗУНР та Польщею. Станіслав Кульчицький досліджував політичні, дипломатичні та військові аспекти цих відносин, включаючи польську позицію стосовно ЗУНР, спроби польської держави вплинути на події в Західній Україні, а також конфлікти та спільні зусилля між українцями та поляками. Кульчицький також досліджував внутрішні аспекти ЗУНР, включаючи її політичні структури, культурні рухи, а також вплив національної та релігійної ідентичності на її діяльність. Загалом, напрацювання Станіслава Кульчицького допомагають

розкрити польський погляд на роль ЗУНР в контексті складної політичної та національної ситуації у регіоні після Першої світової війни та падіння імперій. Його роботи надають важливий додатковий погляд на цей період, доповнюючи історичні дослідження [35, с. 25].

Міхал Камінський – це польський історик, дослідник українсько-польських відносин в період існування ЗУНР. У своїх працях він зосереджується на політичних та дипломатичних аспектах взаємодії між Україною та Польщею. М. Камінський досліджує політичну позицію ЗУНР та Польщі, їхні взаємні інтереси, спільні питання та конфлікти. Окрім того, автор аналізує спроби співпраці та конструктивної взаємодії, а також причини напруг та розбіжностей. Дослідник виокремлює дипломатичні зусилля ЗУНР та Польщі у встановленні відносин, вирішенні спірних питань, а також їхню участь у міжнародних переговорах та конференціях. Камінський аналізує фактори, що спричиняли напругу та конфлікти між ЗУНР та Польщею, такі як: національне питання, визначення кордонів, контроль над територіями тощо. Поряд із цим, він також зосереджується на вивченні впливу українсько-польських відносин на регіон, національні меншини, економічні та політичні наслідки. Загалом, дослідження Міхала Камінського дають глибоке розуміння політичних та дипломатичних аспектів взаємодії між ЗУНР та Польщею, а також допомагають відтворити картину подій та ставлення сторін під час цього складного періоду історії [30, с. 91].

Ольга Андрієвська – канадська історичка українського походження, яка відзначилася своїми дослідженнями в галузі соціально-економічної історії Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки. Одним із головних напрямів її дослідження є аналіз впливу громадянської війни на соціальний та економічний розвиток українського суспільства.

Дослідження Ольги Андрієвської охоплюють різну тематику. Зокрема авторка досліджує зміни у соціальній структурі та класовому складі суспільства в

умовах існування УНР та ЗУНР, зокрема під впливом війни, політичних змін та економічних викликів. О. Андрієвська аналізує економічні аспекти діяльності ЗУНР, включаючи фінансові проблеми, економічні реформи та спроби забезпечити сталість економіки під час військових конфліктів. Її дослідження стосуються впливу громадянської війни на різні аспекти суспільства, включаючи руйнування інфраструктури, зруйноване господарство, розселення та міграцію населення. Дослідження Ольги Андрієвської допомагають більше зрозуміти внутрішній розвиток та виклики, які стояли перед українським суспільством в період існування ЗУНР, і показують, які соціальні та економічні аспекти вплинули на формування державності в цей важливий період історії [2, с. 18].

Варто зазначити, що історіографія законодавчої діяльності УНР та ЗУНР розглядає виконання та реалізацію прийнятих законів. Вона вивчає, наскільки ефективно вони були впроваджені в життя, як вони вплинули на соціально-економічний розвиток країни та права й свободи громадян. Окрім того, деякі дослідження зосереджуються на аналізі причин занепаду УНР та ЗУНР і його впливу на законодавчу діяльність. Вони висвітлюють роль зовнішніх факторів, таких як війна та втручання з боку інших держав, а також внутрішніх проблем, політичних конфліктів та розбрату, у скороченні періоду існування УНР та ЗУНР.

Михайло Хом'к (1905 – 1981pp.) – український історик, який спеціалізувався на дослідженні подій, що призвели до занепаду УНР та ЗУНР. У своїх дослідженнях він ретельно аналізував як внутрішні, так і зовнішні фактори, які вплинули на занепад ЗУНР. Однією з ключових тем М. Хом'яка було існування ЗУНР, а також причини, які призвели до її розпаду. Автор досліджував внутрішні політичні та ідеологічні протиріччя в ЗУНР, серед яких різні концепції незалежності, спірні питання щодо державного устрою, конфлікти між різними політичними фракціями тощо. Важливою частиною досліджень М. Хом'яка було вивчення ролі низки держав, таких як Російська РСР, Польща, Австро-Угорщина, у долі ЗУНР. Він аналізував дипломатичний тиск, втручання у внутрішні справи

та підтримку різних груп населення в Україні з боку зовнішніх сил. Окрім того, М. Хом'як досліджував вплив економічних проблем, громадянської війни та соціальних труднощів на стабільність та функціонування республік, розглядав вплив культурних, мовних та національних розбіжностей на внутрішній сплеск конфліктів і нездатність республік утримувати єдність суспільства. Дослідник розглядав послаблення авторитету урядових органів, недостатню дисципліну в армії та різноманітні фактори, які вплинули на занепад авторитету влади в новоствореному державному утворенні. Загалом, дослідження Михайла Хом'яка надають комплексний погляд на занепад ЗУНР, розкриваючи роль внутрішніх та зовнішніх чинників у цих подіях. Його роботи допомагають краще розуміти причини та обставини, які призвели до кінця ЗУНР та відіграли важливу роль у дослідженні цього періоду української історії [67, с. 28].

Історіографія законодавчої діяльності ЗУНР є важливим джерелом для розуміння політичного та правового контексту того періоду. Вона допомагає краще усвідомити складнощі, з якими стикалася молода українська держава, а також визначити сильні та слабкі сторони її законодавчої системи.

Професор Павло Гай-Нижник у своєму дослідженні «УНР і ЗУНР: становлення органів влади і національне державотворення (1917 – 1920 рр.)» [9] зосереджується на процесі формування державних органів влади в УНР та ЗУНР під час періоду Директорії, а також на аналізі законопроектів та постанов обох республік. Він досліджує ідею соборності у контексті українського державотворення. Автор висловлює думку, що об'єднання УНР і ЗУНР було конфедеративним, оскільки обидві частини України залишалися незалежними до моменту об'єднання під час Установчих Зборів.

До історіографії варто віднести роботи, що заслуговують на увагу, галицьких та наддніпрянських діячів: «Галичина в рр. 1918 – 1920» М. Лозинського [48], «На народній службі» І. Макуха [50], «Листопадові дні 1918 р.» О. Кузьми [33], «Листопадова революція. З моїх споминів» Д. Паліїва [58],

«Державний лад на Західній Області Української народної республіки» М. Чубатого [72], «За українську справу. Спомини» А. Кравса [41], «Україна у боротьбі за державність» О. Удовиченка [65], «Чорні рядки» А. Чайковського [70], «Відродження нації» В. Винниченка [4], «Історія України 1917–1923 рр.» Д. Дорошенка [16], «Українська Революція: Замітки і матеріали до історії української революції» П. Христюка [68] та інші. Вказані праці є цінним джерелом для дослідження історії України, зокрема подій, пов'язаних з Західно-Українською Народною Республікою.

Серед інших українських дослідників, які досліджували історію ЗУНР, можна вказати на С. Витвицького, О. Назарука, С. Томашівського, П. Феденка та інших. У другій половині ХХ століття великий внесок у дослідження історії ЗУНР та її історіософське осмислення зробили В. Верига, Т. Гунчак, І. Лисяк-Рудницький, І. Нагаєвський, І. Хома. Ці вчені представляли українську наукову діаспору та прагнули заповнити історичний вакуум, який виник через однобічний та упереджений підхід радянської історіографії. Остання часто не враховувала об'єктивну історичну реальність та викривала події для відповідності методологічним та ідеологічним критеріям [15, с. 48].

Михайло Кугутяк в своїх роботах «Галичина: сторінки історії» та «Українська націонал-демократія (1918–1929)» [39] приділив значну увагу аналізу передумов виникнення та функціонування ЗУНР. Він досліджував політичну систему республіки, особливо роль і місце політичних партій, зокрема Української націонал-демократичної партії у процесах державотворення. Він переконливо аргументував, що УНДП, як центристська політична сила, відіграла ключову роль в державних структурах ЗУНР, націонал-демократи представляли державну владу та спрямовували політичний курс на розбудову державності, утвердження демократії, забезпечення стабільності та послідовності в суспільно-політичному житті, збереження громадського миру та злагоди. Правові аспекти державотворення, функціонування верховних органів ЗУНР, становлення судової

та правоохоронної системи республіки були також предметом розгляду Б. Тищика і В. Кульчицького. Олесь Добржанський з Чернівців на основі нового документального матеріалу розкрив обставини створення та функціонування українських політичних партій, активізацію національно-політичного руху, а також важливу роль буковинців у боротьбі за українську державність [34, с. 29].

Протягом багатьох років вчені різних поколінь проводили дослідження цього важливого періоду в історії України. Досліджувалися різні аспекти створення, функціонування і спадщини ЗУНР, зокрема: передумови виникнення ЗУНР, політичну систему республіки, роль політичних партій, правові аспекти, а також роль діячів і долю народу під час цього періоду. Вказані дослідження надають глибоке розуміння того, як ЗУНР виникла і як вона функціонувала, а також які виклики і труднощі існували на її шляху. Різноманітні підходи та методики досліджень дозволили вченим розкрити різні аспекти цього історичного періоду, доповнюючи одне одного і розширюючи загальне уявлення про ЗУНР.

Історія Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР) наповнена цікавими і різноманітними історичними постатями. Ця тема, безперечно, є цінним об'єктом вивчення історії. Однак не менш важливим є аналіз повсякденної історії українського суспільства того періоду. Завдяки цим дослідженням сучасні дослідники можуть уявити історичний контекст та події, які призвели до створення Західно-Української Народної Республіки, її значення для українського національного руху та подальших історичних подій. Різні підходи та точки зору розкривають багатогранність історії ЗУНР, надаючи можливість аналізувати історичні події з різних ракурсів [43, с. 99].

Загалом, дослідження Західно-Української Народної Республіки різними вченими сприяють поглибленню знання про цей важливий період в історії України і відображають різні аспекти цієї історичної доби, допомагаючи краще розуміти національну історію та її спадщину.

Історія Західно-Української Народної Республіки також знайшла своє відображення в навчальних та довідкових матеріалах. Зокрема, важливі аспекти цієї історії були включені до навчального посібника «Історія України» (під керівництвом Ю. Зайцева) та «Довідника з історії України». В цих виданнях виділяється значна кількість матеріалу, присвяченого подіям, що відбувалися на західно-українських територіях у період з 1918 по 1923 рік [25, с. 69].

Ці навчальні посібники та довідники надають важливу інформацію щодо історичних подій та контексту, пов'язаного з Західно-Українською Народною Республікою, що допомагає студентам та читачам краще розуміти цей період в історії України. Вони створюють можливість поглибленого вивчення та аналізу історичних фактів, які стосуються цієї важливої частини національного спадку.

Важливо відзначити, що проблематика, пов'язана з Західно-Українською Народною Республікою (ЗУНР), викликає зацікавлення не лише істориків, але й науковців з різних галузей науки. За часи періоду незалежності було захищено декілька десятків дисертаційних робіт у галузях, пов'язаних з історією, політикою, правом, філологією та іншими науками. Дослідження розкривають різні аспекти історії та функціонування ЗУНР. Поряд із цим, незважаючи на велику кількість наукових досліджень, робота у цьому напрямку не зупиняється. Перед дослідниками постають нові завдання, які полягають у глибокому аналізі і узагальненні історії ЗУНР в контексті загально-європейського історичного розвитку [61, с. 144].

Вивчення теоретичних засад законодавчої діяльності Уряду ЗУНР у шкільній історичній освіті є важливим і цінним завданням. Це дозволяє учням отримати знання у формування державності та правової системи української нації, а також вивчити історичні аспекти становлення та функціонування державних структур. Для повноцінного закріплення теоретичних аспектів вивчення законодавчої діяльності ЗУНР у шкільній історичній освіті, слід брати до уваги різноманітні джерела: історичні архіви, документи, статті, книги, академічні

дослідження, а також історичні та публіцистичні джерела. Важливо звертатися до авторитетних дослідників, які мають знання та досвід у дослідженні історії України цього періоду. Загалом, комплексне та всебічне дослідження теоретичних засад вивчення законодавчої діяльності УНРади ЗУНР допоможе зрозуміти історичні та правові аспекти утворення та функціонування цих держав, їхній вплив на події того часу та на подальші історичні процеси. Під час цього дослідження слід звертати увагу на значення законодавчої діяльності для формування державності, правової системи та розвитку демократичних процесів в ЗУНР. Загалом, вивчення теоретичних засад законодавчої діяльності УНРади ЗУНР у шкільній історичній освіті є важливим завданням, яке допоможе збагатити знання учнів про історію України та її внесок у формування правової системи та державності.

1.2. Джерельна база дослідження

Дослідження законодавчої діяльності УНРади ЗУНР базується на різноманітних джерелах, які надають історичну та правову інформацію про цей період. Основні джерела включають архівні матеріали. До архівних документів, що зберігаються в архівах України належать офіційні документи, листування, протоколи засідань уряду та парламенту, законопроекти, звіти, а також інші документи, що стосуються законодавчої діяльності УНРади ЗУНР.

Уряд ЗУНР в короткотривалий час розробив та прийняв цілий ряд законопроектів, що були покликані регулювати суспільні відносини в основних галузях (насамперед, в системі конституційного, цивільного, кримінального та процесуального права, аграрній, адміністративній та інших сферах). Закономірно, що в умовах військового стану та за несприятливих міжнародних відносин уряд ЗУНР довгий час використовував законодавство Австро-Угорщини, якщо воно не суперечило принципам української державності. Разом з тим, активно

напрацьовувалась власна законодавча база. Історичні джерела допомагають встановити контекст та особливості законодавчої діяльності того часу, висвітлити політичні та соціальні процеси, які впливали на прийняття законів.

Історія Західно-Української Народної Республіки також знайшла своє відображення в навчальних та довідкових матеріалах. Зокрема, важливі аспекти цієї історії були включені до навчального посібника «Історія України» (під керівництвом Ю. Зайцева) та «Довідника з історії України». В цих виданнях виділяється значна кількість матеріалу, приуроченого подіям, що відбувалися на західноукраїнських територіях у період з 1918 по 1923 рік [25, с. 69].

Ці навчальні посібники та довідники надають важливу інформацію щодо історичних подій та контексту, пов'язаного з Західно-Українською Народною Республікою, що допомагає учням, студентам та читачам краще розуміти цей період в історії України. Вони створюють можливість поглибленого вивчення та аналізу історичних фактів, які стосуються цієї важливої частини національного спадку.

Періодичні видання, як джерельна база для наукового дослідження передбачає наявність газет та журналів того часу, які надають інформацію про законодавчу діяльність УНР та ЗУНР, а також дебати та дискусії, які відбувалися в процесі ухвалення законів. Ці періодичні видання можуть містити офіційні тексти законів, коментарі та аналітичну інформацію.

Загалом, дослідження законодавчої діяльності УНРади ЗУНР базується на комплексному аналізі вищевказаних джерел, що, в свою чергу, дозволяє отримати повну картину щодо прийняття законів, їх змісту та впливу на суспільство того часу. В роки становлення Західноукраїнської Народної Республіки діяло кілька періодичних видань, які активно описували події того часу. «Українська Рада» – це офіційна газета УНР, яка оприлюднювала акти законодавчої діяльності, оголошення та статті про події в Україні. Газета «Народна Воля» була пов'язана з

політичною партією «Українська Народно-Республіканська Партія». Це видання активно висвітлювало події УНР та ЗУНР [31, с. 57].

До періодичних видань варто віднести й газету «Галицька Республіка», яка виходила в Галичині та розповідала про події в ЗУНР; газета «Воля» – висвітлювала події того періоду; газета «Україна» також описувала події УНР та ЗУНР, публікувала статті про політичну ситуацію. Загалом, ці періодичні видання надавали важливу інформацію щодо законодавчої діяльності, політичних рішень, дебатів та інших подій, що стосувалися діяльності УНР та ЗУНР. Вони були й залишаються важливими джерелами для дослідження законодавчої діяльності визначеного періоду [60, с. 19].

Джерела для вивчення правової системи ЗУНР можна класифікувати за їхнім походженням: перше - це закони і норми, які були розроблені самим національним урядом ЗУНР; друге - це правові норми, які були запозичені з австрійської правової системи; третє - це норми, які відображали звичаєве право. Важливо відзначити, що обмежена законодавча ініціатива уряду ЗУНР обумовлювалася недостатнім часом і умовами ведення війни з Польщею, а також відсутністю фахівців. З іншого боку, запозичення норм з австрійського права було зовсім природнім, і традиційні звичаєві права перетворилися на християнські норми, які виявилися важливими в моралі та етиці і застосовувалися в законотворчості національного уряду ЗУНР.

1.3. Теоретико-методологічні основи дослідження теми

Для дослідження теми наукової роботи «Вивчення законодавчої діяльності УНРади та уряду ЗУНР в шкільній історичній освіті» обрано загальнонаукові методи, серед яких метод класифікації та метод порівняльного аналізу, а також спеціально-історичні методи, такі як порівняльно-історичний, історико-системний та ретроспективний методи.

Так, історико-порівняльний метод дослідження є важливим інструментом для аналізу та розуміння законодавчої діяльності УНРади та уряду ЗУНР. Цей метод дозволяє встановити особливості у законодавчих актах, визначити їх вплив на суспільство в обраному історичному контексті. Історико-порівняльний метод обрано для дослідження вказаної теми. В процесі дослідження проводиться збір джерел та матеріалів, які стосуються законодавчої діяльності УНРади та уряду ЗУНР, систематизуються та аналізуються нормативно-правові акти, які мають велику історичну значимість. Окрім того аналізуються історичні події, підводяться хронологічні рамки, окреслюється та узагальнюється досліджувана література.

Для дослідження законодавчої діяльності УНРади та уряду Західноукраїнської Народної Республіки, можна використовувати метод класифікації для систематизації і аналізу законів, рішень та інших документів, які стосуються законодавчої діяльності цих урядів. За допомогою методу класифікації можна класифікувати законодавчі акти та документи. Така класифікація може здійснюватися за галузями права, типами законів, роками прийняття, термінами дії, сферою регулювання суспільних питань.

Для дослідження обраної теми можна використовувати спеціально-історичні методи, які дозволяють докладно розглянути та розкрити особливості законодавчої діяльності уряду ЗУНР та УНРади. Один із основних методів – це аналіз текстів законів, урядових розпоряджень та інших документів, що стосуються законодавчої діяльності. Детальний розгляд текстів дозволяє зрозуміти їхню сутність, мету та зміст. В процесі дослідження можна використовувати первинні джерела, такі як офіційні документи, закони, протоколи засідань, щоб вивчити процес прийняття законів, обговорення та аргументацію рішень. Окрім того, з допомогою обраного методу можливо розглядати вплив законодавства на соціальний і культурний розвиток суспільства, а також вивчати, як закони впливали на права та свободи громадян і суспільства загалом.

Отже, загально-наукові методи, такі як історіографічний аналіз, логічний аналіз, порівняльний метод, системний підхід та аналіз первинних джерел, дозволяють отримати загальну картину та розуміння законодавчої діяльності ЗУНР. Ці методи допомагають систематизувати та аналізувати великий обсяг історичних матеріалів, встановити логічні зв'язки між різними аспектами законодавства та розглянути тему в контексті загальної історії.

Спеціально-історичні методи, такі як аналіз текстів законів, дослідження первинних джерел, структурний аналіз, історичний контекст та соціокультурний аналіз, є ключовими для дослідження конкретних аспектів законодавчої діяльності ЗУНР. Ці методи дозволяють ретельно вивчити текст законів, встановити їхню сутність та вплив, розглянути історичний контекст їхнього прийняття та визначити їхню роль у соціокультурному розвитку суспільства.

На початку ХХ століття, у розмаїтті політичних та культурних трансформацій, які виникли внаслідок Першої світової війни, лідери Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР) стали перед важливим завданням визначення форми політичного устрою своєї невеликої, але важливої держави. У цьому контексті було обрано концепцію демократичної республіки, яка відображала суспільні потреби того часу та особливості політичної ситуації, що склалася [59, с. 16].

Досліджуючи це питання варто, перш за все, відзначити історичний контекст епохи, який визначав загальний інтерес до ідей демократії та республіканських цінностей в Європі. Відсутність чіткої моделі для наслідування створювала можливість для творчого підходу до створення власної держави, і ЗУНР використала цей шанс для вираження своїх політичних прагнень через обрану концепцію.

По-друге, національне самовизначення грало ключову роль у формуванні образу майбутньої держави. ЗУНР намагалася встановити свою незалежність від Австро-Угорської імперії та інших сусідніх країн. Обрання демократії було

спробою врахувати вольові рішення різних груп населення щодо свого політичного майбутнього та допомогти в утвердженні національної ідентичності.

По-третє, вибір демократичної республіки також забезпечував легітимність перед народом. Умови формування ЗУНР визначались потребою у стабільності та підтримці громадян. Демократична форма держави створювала механізм для представництва та участі громадян у владних процесах.

По-четверте, з огляду на різноманітність етнічних та культурних груп на території ЗУНР, демократія розглядалася як інструмент для уникнення конфліктів та забезпечення стабільності через участь різних груп у прийнятті рішень [57, с. 33].

Поряд із тим, обрання демократії було також стратегічним кроком у міжнародних відносинах. ЗУНР сподівалася на підтримку та визнання інших країн, і вибір демократичної форми держави міг полегшити цей процес, підкреслюючи їхнє прагнення до спільних цінностей.

Загалом, концепція демократичної республіки для ЗУНР стала не лише формою політичного устрою, але і виразом її прагнень до національного самовизначення, легітимності та стабільності. Вибір демократії відображав потреби того часу та специфіку політичної обстановки, створюючи основу для розвитку молодого української держави.

Таким чином, загально-наукові методи в процесі дослідження надають загальну методологічну підставу для дослідження теми ЗУНР, в той час як спеціально-історичні методи надають засоби для ретельного та глибокого аналізу конкретних аспектів законодавчої діяльності цієї республіки. Комбінація цих методів допомагає розкрити та зрозуміти важливі аспекти історії Західноукраїнської Народної Республіки.

Висновки до 1 розділу

Протягом багатьох років вчені різних поколінь проводили дослідження цього важливого періоду в історії України. Досліджувалися різні аспекти створення, функціонування і спадщини ЗУНР, зокрема: передумови виникнення ЗУНР, політична система республіки, роль політичних партій, правові аспекти, а також роль діячів і долю народу під час цього періоду. Вказані дослідження надають глибоке розуміння того, як ЗУНР виникла і як вона функціонувала, а також які виклики і труднощі існували на її шляху. Різноманітні підходи та методики досліджень дозволили вченим розкрити різні аспекти цього історичного періоду, доповнюючи одне одного і розширюючи загальне уявлення про ЗУНР.

Для повноцінного закріплення теоретичних аспектів вивчення законодавчої діяльності ЗУНР у шкільній історичній освіті, слід брати до уваги різноманітні джерела: історичні архіви, документи, статті, книги, академічні дослідження, а також історичні та публіцистичні джерела. Важливо звертатися до авторитетних дослідників, які мають знання та досвід у дослідженні історії України цього періоду. Загалом, комплексне та всебічне дослідження теоретичних засад вивчення законодавчої діяльності УНРади ЗУНР допоможе зрозуміти історичні та правові аспекти утворення та функціонування цих держав, їхній вплив на події того часу та на подальші історичні процеси.

Для дослідження обраної теми наукової роботи обрано загальнонаукові методи, серед яких метод класифікації та метод порівняльного аналізу, а також спеціально-історичні методи, такі як порівняльно-історичний, історико-системний та ретроспективний методи. Загально-наукові методи в процесі дослідження надають загальну методологічну підставу для дослідження теми ЗУНР, в той час як спеціально-історичні методи надають засоби для ретельного та глибокого аналізу конкретних аспектів законодавчої діяльності цієї республіки. Комплексне використання цих методів допомагає розкрити та зрозуміти важливі аспекти історії державотворення Західноукраїнської Народної Республіки.

РОЗДІЛ 2.

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА УПРАВЛІННЯ ЗУНР (1918 – 1920 рр.)

2.1. Процес організації та структура державної влади в ЗУНР

Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР) ввійшла в історію як символ незламності, натхнення, працьовитості та мрійливості у вільне майбутнє. ЗУНР існувала з 1918 по 1919 роки, і залишилася в історії України символом боротьби за незалежність і суверенітет. Ця республіка створена на теренах західної України під час турбулентних подій Першої світової війни та розпаду Австро-Угорської імперії [54].

ЗУНР висловила довгочасну мрію українців про власну державність і незалежність від імперій та інших сусідніх держав. Хоча існування ЗУНР було короткочасним, воно поклало початок ідеї незалежної Української держави, яка в подальшому реалізувалася і отримала своє підтвердження в 1991 році, коли Україна оголосила незалежність.

Таким чином, ЗУНР залишилась символом прагнення українського народу до незалежності і стала важливою сторінкою в історії України, що сприяла подальшому розвитку сучасної української держави. ЗУНР – це унікальне політичне утворення, яке намагалось використати різні можливості для врегулювання ситуації під час політичних та територіальних змін, що відбувалися в Центральній та Східній Європі у кінці Першої світової війни і розпаду Австро-Угорської імперії. В загальному, ЗУНР стала символом боротьби за національну самостійність та державність українського народу [14, с. 27].

На етапі формування ЗУНР в міцну державу, важливо було не ізолювати себе від існуючої української держави на сході, а шукати способи створення єдиної соборної української держави. Однак невизначеність політичної ситуації в

Наддніпрянській Україні лякала, а сама мрія про незалежність вважалася недосяжною. У цей період, який припадав на кінець Першої світової війни та розпаду Австро-Угорської імперії, створення єдиної соборної української держави могло б виявитися ключовим для забезпечення незалежності та стійкості української нації.

Але ситуація була надзвичайно складною. Політична нестабільність в Наддніпрянській Україні, де діяли різні політичні сили та військові формування, лякала ЗУНР і гальмувала спроби створення єдиної української держави. Поряд із цим, мрія про незалежність української держави вважалася недосяжною через цю складну політичну обстановку, а також через інтереси сусідніх країн та імперій.

Варто наголосити, що активізація процесів формування державності в Західній Україні відбулася у період завершення Першої світової війни та на тлі розгортання революційних рухів в Австро-Угорщині, Росії й Німеччині. Зокрема, 16 жовтня 1918 року імператор Австро-Угорщини видав маніфест, який передбачав перебудову держави на принципах федерації і надавав народам, що проживали на її території, можливість створювати власні сейми. Згідно з цим маніфестом, вже 18 жовтня 1918 року у Львові на зборах українських представників австрійського парламенту, депутатів Галицького та Буковинського сеймів, лідерів політичних партій, студентства та церковних представників було створено Українську Національну Раду (УНРаду), а Євген Петрушевич був обраний її головою (президентом) [10, с. 107].

Українська Національна Рада була утворена у Львові 18 жовтня 1918 року. Вже наступного дня вона оголосила свої наміри щодо створення незалежної держави на всій українській етнічній території колишньої Австро-Угорської імперії. Однак австрійська влада мала плани передати Галичину королівству [29, с. 209].

З метою запобігти передачі контролю над Галичиною Польщі, вночі на 1 листопада 1918 року спалахнуло Листопадове повстання. Загони Українських

січових стрільців захопили всі ключові урядові будівлі у Львові, Станіславові, Тернополі, Золочеві, Сокалі, Раві-Руській, Коломиї, Снятині і Бориславі. Під впливом цих подій, 13 листопада 1918 року УНРада у Львові прийняла закон про створення на всій українській етнічній території Галичини, Буковини і Закарпаття ЗУНР. Тимчасовий основний Закон «Про державну самостійність українських земель колишньої Австро-Угорської монархії» [Додаток В]. В першому артикулі цього закону була зазначена назва держави – Західноукраїнська Народна Республіка. Другий артикул визначав територію держави, яка включала українські етнографічні землі колишньої Австро-Угорської монархії, до якої входили землі Галичини і Буковини, а також українське Закарпаття, згідно з «етнографічною картою Австрійської монархії». Згідно з третім артикулом, ця територія на законодавчому рівні утворювала самостійну Західноукраїнську Народну Республіку [15, с. 96].

Четвертий артикул закріплював принцип верховенства права та суверенітету народу в державі, який реалізувався через представницькі органи, обрані на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування, за пропорційною системою. Всі громадяни держави мали право голосу, не зважаючи на національність чи стать. Установчі Збори ЗУНР мали стати найвищим органом влади, а до їх обрання вся законодавча влада була делегована УНРаді, виконавча - Державному Секретаріату. Гербом ЗУНР затверджено зображення золотого лева на синьому полі, спрямованого вправо, а прапор держави залишався традиційним синьо-жовтим. Також була прийнята державна печатка ЗУНР.

9 листопада 1918 року під час засідання Національної Ради було визначено назву Української держави – Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР) [1, с. 16]. Новостворена держава включала в себе Східну Галичину, Північну Буковину та Закарпаття, тобто території, які донедавна належали Австро-Угорській монархії і були населені українцями. ЗУНР охоплювала площу приблизно 70 тисяч квадратних кілометрів і мала населення близько 6 мільйонів

осіб, включаючи 71% українців, 14% поляків, 13% євреїв, 2% угорців, румунів та інших національностей [42, с. 60]. Проте, незабаром Румунія анексувала Буковину, а Закарпаття спочатку стало частиною Угорщини, а потім у січні-квітні 1919 року перейшло під контроль Чехословаччини. Отже, фактично ЗУНР обмежилася лише територією Східної Галичини, яка мала населення близько 4 мільйонів осіб, включаючи 75% українців і 25 % населення інших національних меншин.

9 листопада, за рішенням Української Національної Ради, був створений вищий виконавчий та розпорядчий орган – Державний Секретаріат, керівником якого був Костянтин Левицький. На наступний день, 10 листопада, Костянтин Левицький урочисто присягнув на вірність українському народові та новоствореній українській державі. Склад Державного Секретаріату включав 14 міністерств – Державних секретаріатів, які очолювали державні секретарі: внутрішніх справ (ЛьонгинЦегельський), зовнішніх справ (Василь Панейко), фінансів (тимчасово Кость Левицький), військових справ (Дмитро Вітовський), судових справ (Сидір Голубович), торгівлі і промислу (Ярослав Литвинович), земельних справ (Степан Баран), шляхів (Іван Мирон), пошт і телеграфу (Олександр Пісецький), праці і суспільної опіки (Антін Чернецький), суспільного здоров'я (Іван Куровець), освіти (повинен бути Степан Смаль-Стоцький, тимчасово – О. Барвінський), віросповідання (Олександр Барвінський), публічних робіт (Іван Макух). Крім того, був створений харчовий відділ, рівноцінний секретаріату, яким керував Степан Федак [49, с. 119].

Західноукраїнська Народна Республіка визначала свою територію, принципи верховенства права, затвердила правила виборчої системи, які гарантували загальні, рівні, прямі та таємні вибори для всіх громадян. Першими запланованими до створення органами влади були установчі збори, призначені для заміни УНРади та Державного Секретаріату. До цього часу УНРада виконувала законодавчі функції, а Державний Секретаріат виконавчі обов'язки. Гербом ЗУНР

було схвалено зображення золотого лева на блакитному тлі щита, а прапор мав синьо-жовтий колір. Згідно з розпорядженням УНРади від 11 листопада, на всій території держави було припинено роботу всіх попередніх органів місцевої влади та управління і замість них планувалося створити нові українські органи. В перші дні листопада на всій території ЗУНР провели вибори до нових органів місцевої влади та управління, а вже 15 листопада 1918 р. було прийнято закон «Про поповнення складу УНРади делегатами від повітів і міст краю». Цей нормативно-правовий акт став проривом у формуванні виконавчої влади на місцях, а не лише у Львові [66].

16 листопада було прийнято закон «Про тимчасову адміністрацію областей ЗУНР». Закон визначав, що на території новоствореної республіки – ЗУНР австрійське законодавство залишається чинним тимчасово і за умови, якщо воно не суперечить інтересам, змісту та меті української держави. Закон також регулював процедуру утворення, структуру та функції місцевих органів влади й управління. Державний секретар внутрішніх справ був відповідальним за призначення та звільнення повітових комісарів. На всіх повітах проводилися загальні вибори для обрання повітових національних рад, а у громадах і містах створювалися громадські та міські ради.

Наступний важливий крок у розвитку ЗУНР стався 4 січня, де на засіданні УНРади була створена Президія ради, яка складалася з президента та чотирьох його заступників. На цьому засіданні був створений ще один важливий орган - Виділ УНРади, який об'єднував президента ради та дев'ятьох членів. Виділ виконував функції колегіального глави держави. Паралельно формувалися органи громадського порядку, зокрема, створювалися окружні та повітові команди жандармерії в міських та сільських районах. Жандармерія підпорядковувалася Держсекретарю з внутрішніх справ [64, с. 94].

Визначальною складовою управління ЗУНР були судово-прокурорські органи. У листопаді 1918 року УНРада прийняла закон «Про тимчасову

організацію судів і судової влади», за яким тимчасові суди продовжували функціонувати під керівництвом держсекретаріату юстиції [22, с. 15]. Однак судова система продовжувала удосконалюватися, і 11 лютого 1919 року УНРада видала новий закон «Про утворення в повітах трибуналів першої інстанції» для розгляду кримінальних справ. Судді цих трибуналів призначалися секретаріатом юстиції, а затверджувалися УНРадою чи її комітетами. Трибунали діяли у складі одного або трьох суддів. Для цивільних і кримінальних справ другою вищою інстанцією мав бути Вищий суд у Львові, а третьою – Найвищий державний суд [21, с. 39].

Після реформування судової системи в ЗУНР була відновлена діяльність адвокатів, які об'єдналися в палату адвокатів. Вони урочисто присягнули на вірність пріоритетам закону і користі для Української держави. Після цього, за розпорядженням секретаріату юстиції від 1 березня, була створена нотаріальна служба. Нотаріуси також складали присягу на вірність Українській державі та обіцяли виконувати всі нотаріальні дії від її імені.

10 березня 1919 року, Комітет УНРади виніс важливе рішення про амністію, за якою звільнялися всі засуджені особи, які були покарані австрійськими судами за різні види злочинів. Серед цих злочинів було 33 види загальних кримінальних правопорушень і 12 видів військових злочинів. Це рішення стало важливим кроком у відновленні правосуддя та гармонізації суспільства ЗУНР.

Отже, створення Західноукраїнської Народної Республіки в 1918 році відбувалося в умовах складної політичної ситуації після Першої світової війни та розпаду Австро-Угорської монархії. Національна Рада і Державний Секретаріат, очолюваний Костянтином Левицьким, приймали важливі рішення та формували конституційні засади для новоствореної держави. За період свого існування ЗУНР вживала всіх необхідних заходів для створення представництв у різних країнах світу, включаючи Австрію, Чехословаччину, США, Канаду, Францію та Німеччину. Ці представництва мали на меті інформувати місцеву владу та

населення про створення нової держави – Україну, а відтак і новий, історію тощо. Всі кроки були спрямовані на офіційне визнання ЗУНР як незалежної держави. Незважаючи на певні ділові контакти з Австрією, Чехословаччиною та Румунією, ЗУНР не змогла отримати офіційного визнання своєї незалежності. Однак, незважаючи на це, протягом короткого періоду вона успішно сформувала ключові складові свого державного механізму, до якого ввійшли центральні та місцеві органи влади і управління, правоохоронні органи та армія.

2.2. Законодавча діяльність Української Національної Ради (УНРади)

Українська Національна Рада (УНР) стала вищим законодавчим органом Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР), президентом якої незадовго до цього було обрано Євгена Петрушевича [Додаток А]. Склад Національної Ради залишався без змін, однак скоро його було збільшено за рахунок представників повітів і більших міст Галичини. 15 листопада на засіданні Ради було ухвалено закон «Про розширення складу Української Національної Ради представниками повітів і великих міст краю» [25, с. 38]. Такі справи свідчили про вагоме рішення зробити УНРаду більш представницьким органом, відповідно до прийнятого закону.

Протягом наступних днів було прийнято кілька важливих законів, які регулювали організацію державно-політичної системи Західноукраїнської Народної Республіки. Так, 16 листопада на засіданні Української Національної Ради був прийнятий Закон «Про тимчасову адміністрацію областей Західноукраїнської Народної Республіки» [23]. Цей закон став основою для діяльності уряду ЗУНР та органів місцевого самоврядування. Відповідно до Закону, на території Західноукраїнської Народної Республіки залишалося чинне австрійське законодавство в тій частині, яка не суперечила інтересам та цілям Української держави. Окрім того, прийнятий Закон передбачав, що всі службовці

та «державна служба колишньої австрійської держави, які публічно обіцяли чесно служити українській державі», залишаються на своїх посадах. Усі адміністративні органи та владні структури на території Західноукраїнської Народної Республіки підпорядковувалися Державному Секретаріату, який мав статус найвищого органу виконавчої влади в державі.

Після проголошення ЗУНР УНРада почала активно формувати власне законодавство. Історичні дослідження містять чимало інформації про різного роду реформ. Варто систематизувати реформи ЗУНР у галузі суспільного життя і розповісти про кожен з них більш розлого. Якщо УНРада ЗУНР це законодавчий орган, а Державний Секретаріат – виконавчий орган влади, то доцільно розібратися із становленням судових органів ЗУНР. Перш за все варто наголосити на тому, що уряд ЗУНР надавав велике значення удосконаленню та розвитку правоохоронних органів, включаючи суди та прокуратуру. Це визначило правові основи для консолідації української державності. Наприкінці листопада було створено систему військових судів, включаючи окружні та обласні суди, а також Найвищий військовий трибунал. Офіцери обвинувачення здійснювали функцію обвинувачення при окружних та обласних судах, а Генеральний військовий прокурор відповідав за цю роль при Найвищому трибуналі. Загальна організація судової системи розпочалася з прийняття закону «Про тимчасову організацію судівництва» від 21 листопада 1918 року, за яким передбачалося створення повітових та окружних судів, а також Вищого та Найвищого Судів ЗУНР. Також державним службовцям в обов'язковому порядку необхідно було приймати присягу. 18 грудня 1918 року було створено прокуратуру ЗУНР, очолювану Генеральним державним прокурором. У ЗУНР також функціонувала система адвокатури, нотаріату і жандармерії. Такі умови сприяли створенню правопорядку та захисту інтересів суспільства в державі [32, с. 35].

Судова система ЗУНР мала схожу структуру з судовою системою Австро-Угорщини, включаючи повітові суди як суди першої інстанції. Повітові суди

поділялися на цивільний, кримінальний і виконавчий відділ. Кримінальний відділ повітового суду розглядав справи, пов'язані з неповагою до влади, державної символіки та вчинення менш серйозних злочинів. Цивільний відділ суду займався справами, пов'язаними з купівлею-продажем майна, аліментами, орендою, позиками, а також встановленням батьківства та іншими цивільними питаннями. У лютому 1919 року Українська Національна Рада прийняла два важливі закони, які визначили компетенцію повітових і окружних судів в цивільних справах та збільшила розмір судового мита при розгляді цивільних справ.

Досліджуючи особливості утворення судової ланки в ЗУНР, варто в першу чергу наголосити на тому, що цей процес був непростим. Через складні політичні, економічні та військові труднощі реальне функціонування судів, зокрема й Вищого та Найвищого судів, утворених за аналогією Австрійської судової системи, не відбулося належним чином. На заміну цьому 15 лютого 1919 року було прийнято закон «Про тимчасове судочинство в цивільних і кримінальних справах у другій і третій інстанціях в час надзвичайних відносин, викликаних війною» [25, с. 18]. Закон передбачав, що на час «надзвичайних відносин, спричинених війною», функції передбачених ЗУНР Вищого Суду і Найвищого Державного Суду, виконували окремі сенатори, які були створені при судах першої інстанції [47, с. 19].

Певні реформи проводилися і в військовій судовій адміністрації. Розпорядженням Державного Секретаріату ЗУНР від 3 грудня 1918 року було створено військово-польові суди в кожній окружній команді Українських військ [34, с. 27]. У січні 1919 року були утворені додаткові польові суди, зокрема польовий суд Начальної Команди Українських військ і польові суди груп «Північ», «Південь» та «Львів». Зазвичай ці суди займалися розглядом справ, пов'язаних з офіцерами, такі як справи про шпигунство та надання допомоги ворогу.

Отже, ЗУНР розпочала створювати власну судову систему, яка спиралася на відповідну нормативну базу, зокрема на Закон «Про тимчасову організацію судів і влади суддівської» [31, с. 22]. Ця система була ключовою складовою державного управління і важливим засобом забезпечення діяльності державного механізму. Усі судові органи функціонували на підставі чинних нормативних актів, які діяли ще з часів австрійського правління, а також національних законів. Судова система мала три інстанції, кожна з яких виконувала свої функції та розглядала певні категорії справ, які підпадали під її компетенцію. Втручання в судовий процес було суворо заборонене і контролювалося державою. Оскільки в Україні панувала складна військова ситуація, було введено військово-польові суди для забезпечення правопорядку у війську та новій державі.

Ще до розпаду Австро-Угорщини, українці проявили готовність до самостійної політичної діяльності у всіх галузях суспільного життя. ЗУНР за підтримки інших європейських країн, змогла, швидкими темпами створити власну політико-правову систему. Реформуванню підлягала і освітня галузь. Видатні українські постаті в галузі науки, культури та освіти вважали, що негайно треба настоювати на природному праві українців – освіті. 6 листопада 1918 р. Українською Національною Радою був створений Державний Секретаріат освіти і віросповідань, очолюваний професором О.Барвінським. Після переїзду уряду в Станіславів керівництво Секретаріатом здійснював Агенор Артимович, пізніше – 17 квітня 1919 р. за освітню політику уряду відповідав письменник та педагог Антін Крушельницький [38, с. 56].

Варто відзначити, що основні закони щодо організації освіти в ЗУНР були прийняті урядом після об'єднання ЗУНР та УНР 22 січня 1919 року. Так, до прикладу, закон УНРади про основи шкільництва, прийнятий 13 лютого 1919 року, визначив ключові принципи освітньої політики держави. Ці принципи включали обов'язкове вивчення української мови у всіх навчальних закладах, забезпечення достатньої кількості шкіл для національних меншин, створення умов

для функціонування приватних шкіл та надання педагогам статусу державних службовців, що значно підвищувало їх соціальне становище.

Для впровадження закону «Про основи шкільництва» 23 лютого 1919 року, було видано постанову Державного Секретаріату освіти і віросповідань щодо змін навчальних планів у народних або початкових школах, де навчання було обов'язковим для дітей віком від 8 до 14 років. Вказана постанова дозволяла виключати вивчення польської та німецької мов як факультативних предметів, а замість цього більше часу виділялося для вивчення української мови, літератури та математики. Окрім того, у державних та приватних школах, де навчалися діти представників національних меншин, українську мову запроваджували як обов'язкову для вивчення, починаючи із третього року навчання [33, с. 75].

Приватне шкільництво мало особливе місце в системі освіти. Згідно з розпорядженням, виданим 22 лютого 1919 року, освітні заклади, які не погодили свою діяльність із Секретаріатом освіти, повинні були закритися. Існування приватних шкіл дозволялося лише в тому випадку, якщо керівництво та вчителі цих шкіл згодилися виконувати закони та розпорядження ЗУНР. Як наслідок, було відкрито чотири єврейські та одну німецьку гімназію. Польські вчителі відмовилися від створення приватних освітніх закладів на території ЗУНР.

24 лютого 1919 року Державний Секретаріат освіти і віросповідань видав розпорядження про обов'язкове викладання українською мовою в усіх державних навчальних закладах, де здійснювалася підготовка чиновників середнього рангу для подальшої роботи в державних установах.

Діяльність ЗУНР у сфері освіти розкриває важливість державної освітньої політики як ключової складової української державності. Розпочаті реформи у системі освіти суттєво змінили громадянську активність педагогів на Заході України. Органи державної влади ЗУНР активно впроваджували прогресивні ідеї та законодавчо регулювали навчальний процес [47, с. 38]. УНРадаяк законодавчий орган ЗУНР, відіграла значну роль у освітній діяльності держави. Оскільки освіта

була однією з ключових сфер, в яку ЗУНР вклала великі зусилля, вона відіграла важливу роль не лише в національно-культурному, а й державному відродженні України під час складних історичних подій. Основна роль УНРади в освітній діяльності відобразилася у створенні національної освітньої системи. УНРада приймала рішення та закони, спрямовані на створення та розвиток українських шкіл, гімназій, технікумів та вищих навчальних закладів.

Важливим досягненням стало і впровадження української мови. ЗУНР визначала українську мову як державну, що стало основою для впровадження української мови як освітньої мови в навчальних закладах. Окрім того ЗУНР докладала зусиль для забезпечення доступності освіти для всіх верств населення незалежно від їхнього соціального становища чи походження. Прийняті нормативно-правові акти УНРадою сприяли культурному відродженню ЗУНР. Так, освіта відіграла важливу роль у збереженні та розвитку української культури, сприяла зміцненню культурних ідентичностей національних меншин, що проживали на її території.

Варто підкреслити, що УНРада впроваджувала реформи в освітній системі, спрямовані на підвищення якості освіти та підготовку кваліфікованих кадрів. У значній мірі, завдяки діяльності УНРади у сфері освіти Західноукраїнська Народна Республіка досягла важливих результатів у розбудові освітньої системи, розвитку української мови та культури [13, с. 41].

Завдяки органам ЗУНР – УНРаді та Державному Секретаріату освіти і віросповідань, прийнято чимало важливих для освітньої сфери нормативних актів. Діяльність ЗУНР в галузі освіти свідчить про її прогресивні погляди щодо підвищення ролі освіти в житті держави, незважаючи на труднощі, які виникли через польську окупацію Східної Галичини та завдали перешкод їх реалізації.

Досить ефективна робота проводилася і в аграрній сфері. УНРада, 5 – 6 листопада, оголосила низку декларацій щодо майбутньої зовнішньої та внутрішньої політики ЗУНР. Одним із важливих питань, що потребувало

негайного вирішення, було земельне питання. У контексті війни з Польщею, ця проблема потребувала негайних законодавчих заходів. Зазначалося, що після встановлення військово-політичної стабільності, новостворений український парламент мав провести аграрну реформу. Згідно з цією реформою, великі земельні володіння мали б бути перерозподілені і перейти власність малоземельних і безземельних селян. У статті журналу «Діло» від 6 листопада 1918 року йшлося про наступне: «Український парламент... здійснивши справедливу аграрну реформу, призвів до переходу земель великих землевласників у власність малоземельних і безземельних селян» [13, с. 69].

Проведення аграрної реформи здійснювалося Державним секретаріатом земельних справ. В його обов'язки входила підготовка та контроль за реформуванням землеволодіння. В його підпорядкуванні були рільничі референти при державних повітових комісаріатах, які поступово перетворилися в земельний відділ.

Уже в січні 1919 року на засіданні УНРади в Станіславові була створена комісія земельних питань, призначена для розробки проекту аграрного закону. У складі цієї комісії було кілька впливових політичних діячів, таких як С. Данилович, С. Вітик, А. Шмігельський, П. Шекерик-Доників, Т. Старух, Л. Петрушевич, С. Онишкевич, І. Макух та інші [11, с. 19]. На засіданні було прийнято кілька важливих рішень щодо плану проведення робіт на весну та умов оренди землі. Зокрема, ці рішення вимагали від Ради Державних секретарів розробити відповідне розпорядження. Державний секретаріат внутрішніх справ 18 січня видав постанову, за якою повітовим комісарам надавалася вказівка щодо організації весняних робіт. Так, за вказівкою земельного органу недопустимо було залишати придатні для рільництва землі без засіювання. Відмова обробляти землю каралася арештом до шести місяців або штрафом. Така жорстка міра покарання викликана складною ситуацією в сільському господарстві після Першої світової війни з необхідністю забезпечення армії та населення продуктами харчування.

Забігаючи наперед варто зазначити, що такі вимушені кроки не дали бажаного результату. Селяни вимагали негайного розпаювання поміщицьких земель. Влада задумалася за розподіл землі між селянами. Так, на засіданні УНРади 4 лютого С. Голубович наголошував на проведенні розподілу земельних наділів між селянами. Він зазначав, що цілком підтримує політику Директорії, а тому саме на засіданні запропонував проект закону за яким: 1) вивласнення більшої посілості через викуп; 2) узаконення приватної власності; 3) встановлення мінімуму угідь, які не приватизовуються; 4) обмеження прав наслідування і обкладання боргом; 5) великі лісні масиви стануть державною власністю; 6) набувати землю мають право безземельні й малоземельні; 7) сплата за землю наступить шляхом кредитної сплати». Обговорення земельної реформи було досить дискусійним. Тривале обговорення земельної реформи закінчилося прийняттям у підсумку «Основи земельного закону», за яким визначалося: конфіскація земель в осіб, які володіли нею в понад норму, земель спекулянтів, ліси переходять до власності держави за винятком незначних масивів, а пасовища переходять у власність громад. Вказаним законом заборонявся продаж землі менший визначеного мінімуму, а тим, хто будучи військовозобов'язаним ухилявся від виконання військової служби, взагалі лишався можливості отримати землю [62, с. 35].

Отже, головною ідеєю закону було вивласнення великої земельної власності з одних рук, і роздача її малоземельним і безземельним. Не наділяли землями осіб, покараних за дезертирство, ухиляння від армії, за злочини проти держави, а також громадян інших країн. Значна частина земельного фонду залишалася у власності держави для забезпечення економічних, культурних, добродійних та інших потреб. Серед недоліків земельного закону було питання про відшкодування та розмір оплати за конфісковані землі, не йшла мова і про порядок наділу землі, чи вона надавалася безоплатно чи під викуп. Загалом, земельний закон [27], прийнятий галицькими політиками, представляв собою дуже передовий крок і відповідав інтересам країн Антанти, на які з певними надіями дивилися лідери

держави. Однак, як виявиться пізніше, ці сподівання не справдились, так само, як і наміри вирішити аграрне питання, яке на той момент становило серйозну проблему в галицькому суспільстві.

В період існування Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР) у 1918 – 1919 роках, коли політична сцена українських земель була насичена революційними подіями та випробуваннями, уряд ЗУНР долучав до свого порядку денного питання соціального захисту населення. Це стало необхідною складовою для створення стійкої та справедливої держави в умовах військових конфліктів, внутрішніх буревіїв та економічної нестабільності.

Законодавча діяльність особливо активно продовжувалася й після проголошення Акту Злуки та перетворення ЗУНР на західну область УНР. Закони про основи шкільництва у ЗУНР (13 лютого 1919 р.), про право громадянства у західній області УНР (8 квітня 1919 р.), Земельний закон для ЗУНР (14 квітня 1919 р.), закони про скликання сейму ЗУНР та про вибори (виборчу ординацію) до сейму ЗУНР (15 квітня 1919 р.) та ряд інших актів і документів нормативного характеру.

Одним із ключових аспектів соціального захисту був закон про працю. Уряд ЗУНР визначав робочий час, умови праці та норми виплат для робітників, забезпечуючи таким чином соціальний комфорт для працюючого населення. Закон про працю став важливим інструментом для забезпечення рівних прав та обов'язків у сфері праці. Окрім того, ЗУНР розглядала можливості впровадження системи соціального страхування. Закон про соціальне страхування передбачав виплати в разі тимчасової непрацездатності, хвороби чи інших подій, що можуть призвести до втрати доходу. Це було спрямовано на забезпечення економічного захисту громадян у випадку настання кризових ситуацій.

Закон про житлове будівництво також належав до сфери соціального захисту населення, надаючи пільги та умови для отримання житла, зокрема для

сімей з дітьми, ветеранів війни та інших вразливих груп населення. Житлові умови визначалися як важливий аспект гідності та благополуччя громадян.

Неабиякими труднощами для державного та економічного управління стало питання фінансів. Проведення робіт з відновлення державної інфраструктури, відновлення промисловості, підтримка сільського господарства, розвиток освіти і культури, а особливо формування та екіпірування збройних сил, а також проведення воєнних дій – усе це потребувало величезних фінансових витрат. Проте, Західно-Українська Народна Республіка (ЗО УНР) не мала власної національної валюти, не було й можливості надрукувати її, ніде й нізачо. Таким чином, перед урядом, зокрема перед державним секретарством фінансів, постало дуже складне завдання. У грудні 1918, під час засідання уряду, було прийнято рішення про залишення австрійської валюти – крони – в обігу.

Після налагодження тісних відносин з Наддніпрянською Україною, зокрема після об'єднання Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР) та Української Народної Республіки (УНР), було прийнято рішення одночасно з кронами введення в обіг українських гривень і карбованців. У січні 1919 року УН Рада видала відповідний закон під назвою «Про впровадження в Західно-Українську Народну Республіку у законний обіг гривень і карбованців УНР» [34, с. 91].

Закон встановлював фіксований обмінний курс: одна крона дорівнювала одній гривні, а один карбованець відповідав двом гривням чи двом кронам. В тексті закону чітко зазначалося, що гривні і карбованці мали офіційний статус, поряд з кронами, як валюта, що знаходилася в обігу на території Західно-Української Народної Республіки (ЗО УНР). Закон надавав статус офіційної валюти гривням і карбованцям, а всі державні установи, інституції та приватні особи були зобов'язані приймати їх нарівні з кронами.

Земельна реформа не мала чіткої стратегії, рішучості та професіоналізму. Політичні та ідеологічні суперечності, зокрема в питанні приватної власності, завадили створенню ефективного земельного закону. Відсутність значних

досягнень ЗУНР у розв'язанні аграрного питання була обумовлена не тільки частою зміною політичних режимів, але й фрагментарністю реформ, які вони впроваджували. Незважаючи на те, що аграрне питання було однією з найважливіших соціально-економічних проблем у ЗУНР, його правове вирішення було відкладене на невизначений термін до збору сейму, який мав визначити обсяг та строки виплат селянами за земельні наділи. Тому селяни були незадоволені повільним прогресом у реформуванні та почали самостійно ділити землю.

Культурне життя в ЗУНР також не проходило поза увагою. Українці відчували радість через проголошення ЗУНР, переживали загальний емоційний підйом та надихалися подіями від новин про події в Наддніпрянській Україні, універсали від Центральної Ради, відомості про звільнення від московської окупації, підняття свого національного прапора. На наступний день після захоплення Львова українськими військами в церквах калатали у дзвони, і навіть здавалося, що вони звучали по-новому; храми наповнювалися людьми, які все голосніше і голосніше співали: «А ми тую червону калину підіймемо...» [63, с. 525]

Особливе місце в культурі ЗУНР займала церковна музика, в тому числі богослужбовий спів, гру на органі та дзвоніння. Ця музика служила для прославлення Бога, підтримки віри та молитв за краще майбутнє. Наприклад, співаки, які навчалися в семінаріях під керівництвом вчителів, часто виконували псалми на похоронах. Розвиток церковного мистецтва підтримувався завдяки обговоренню реформ, об'єднанню священиків, планам поліпшення умов для їхньої роботи та відновленню зруйнованих храмів.

У роки революцій кожен проходив через випробуваннями відсутність достатнього харчування, скромними умовами життя, активною участю у військових подіях. Цей досвід значно вплинув на ритм їхнього життя. Митці, які були активними учасниками боротьби за незалежність України, проявляли свої таланти в мистецтві. Після участі у військових подіях вони відтворювали свої

переживання у мистецьких творах. Це сприяло створенню широкого репертуару стрілецьких пісень, які стали унікальними явищем в українській музичній культурі.

Роки існування Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) були періодом складним і суперечливим в українській історії. З одного боку, цей період відзначався видимим відродженням та короткочасним розвитком української культури та музики. З іншого боку, війна, розрухи та епідемії також призвели до певного регресу.

Становлення ЗУНР значно вплинуло на характер музичного життя, особливо в умовах полінаціонального середовища. Духовне піднесення українців та більша свобода у вираженні себе через музику сприяли збагаченню культурного спадку. Зросла кількість українських військових пісень. З'являлися нові вокальні та інструментальні композиції, розширялася для духовних оркестрів нотна література. Учасники оркестрів швидко вивчали різні гімни держав, марші для військових походів та повсякденних співів.

Під впливом Закону про українську мову в Західноукраїнській Народній Республіці (ЗУНР) зміцнювалося культурне життя. Закон визначив українську мову як державну мову, що сприяло її активному використанню у всіх сферах життя, включаючи культуру. Це призвело до зростання кількості літературних та мистецьких творів, написаних українською мовою. Окрім того, закон стимулював письменників та поетів до створення творів українською мовою, що, в свою чергу, призвело до розквіту української літератури та появи багаточінних літературних шедеврів. ЗУНР надавала підтримку розвитку української музики та мистецтва. З цього приводу організовувалися концерти, виставки та інші культурні заходи, що сприяли популяризації української культури. Ухвалення закону про мову сприяло важливості української культури та мови для національного самоусвідомлення в ЗУНР. Він сприяв формуванню національної ідентичності серед населення.

Отже, в процесі провадження УНРади прийнято низку важливих законів які не лише укріпили державний устрій ЗУНР, але й сприяли утвердженню української держави і української нації. Реформи, які проводилися у всіх галузях суспільства мали як недоліки так і переваги. Деякі з них не виправдали очікування населення, а деякі навпаки, стали основою для подальшого розквіту української державності. Позитивним стало впровадження закону про українську мову. Так звана українізація всіх галузей суспільного життя пробудила в українцях прагнення до розвитку культури, освіти, творів мистецтва тощо. Це стало важливою подією в ЗУНР, і вже після її занепаду, не втратило свого розвитку. Заборона української мови не призвела до її зникнення, і вже через майже 80 років вибухнула з новою силою.

2.3. Діяльність уряду ЗУНР

Утворений за рішенням УНРади 9 листопада 1919 року уряд ЗУНР складався із Президента і Державних секретарів, які були наділені функціям міністрів та очолювали відповідні секретаріати (міністерства). За період із листопада по грудень 1918 року у Західноукраїнській Народній Республіці (ЗУНР) був сформований уряд із таким складом: Кость Левицький обіймав посаду голови уряду та одночасно виконував обов'язки секретаря фінансових питань; Василь Панейко був секретарем закордонних справ ЗУНР; ЛонгинЦегельський відповідав за внутрішні справи; Сидір Голубович [додаток Б] виконував обов'язки секретаря судових справ; Дмитро Вітовський був секретарем військових справ; Степан Баран відповідав за земельні справи; Ярослав Литвинович обіймав посаду секретаря з питань торгівлі та промисловості; Антін Чернецький відповідав за справи праці та суспільної опіки; Іван Куровець був секретарем охорони здоров'я; Олександр Барвінський відповідав за справи освіти та віросповідань, а також був тимчасовим керівником секретаріату освіти; Іван Макух виконував обов'язки

секретаря громадських справ; Олександр Пісецький обіймав посаду у секретаріаті пошти та телеграфу. За партійною належністю, уряд складався з представників різних політичних партій, утворюючи коаліційний уряд [56, с. 69].

Державний Секретаріат (ДС ЗУНР) або Рада Державних Секретарів був найвищим виконавчим органом уряду ЗУНР. Його діяльність базувалася на законодавчих актах, зокрема «Тимчасовому Основному законі про державну самостійність українських земель бувшої Австро-Угорської монархії» від 13 листопада 1918 року та «Про тимчасову адміністрацію областей Західноукраїнської Народної Республіки» від 16 листопада 1918 року. Хоча правовий статус ДС ЗУНР не було чітко визначено законодавче, по аналізу нормативних актів ЗУНР можна зрозуміти, що він діяв як найвищий виконавчий та урядовий орган держави. Державний Секретаріат мав загальні повноваження і приймав рішення колегіально. Згідно з Законом «Про тимчасову адміністрацію областей Західноукраїнської Народної Республіки», усі органи адміністративної влади на місцях підпорядковувалися ДС ЗУНР [41, с. 69].

Варто наголосити на тому, що основний акцент в роботі уряду був зроблений на розвиток урядово-адміністративної структури, встановленні соціально-економічних процесів для внутрішнього розвитку української держави та створенні передумов для міжнародного визнання незалежності ЗУНР. Важливим завданням уряду було об'єднання західноукраїнських територій з Українською Народною Республікою на сході. Означена спрямованість урядової діяльності мала стратегічне значення для державного будівництва. Вона демонструвала єднання влади і населення ЗУНР із східною частиною України.

У програмній декларації уряду висувалися наступні цілі: створення демократичної держави, де відсутня дискримінація національних меншин, рівність перед законом для всіх громадян, проведення виборів на всіх рівнях на основі загального, рівного, прямого, таємного та пропорційного виборчого права. Окремим аспектом була земельна реформа, за якою землі поміщиків передавалися

у власність малоземельних і безземельних селян. Окрім того передбачалося встановлення 8-годинного робочого дня та соціального захисту працівників тощо.

Державний Секретаріат ЗУНР складався із голови і 14 Державних секретарів, кожен з яких відповідав за конкретну галузь державного управління. За політичною належністю перший Державний Секретаріат ЗУНР був коаліційним. Однак станом на кінець листопада 1918 року УНРада скоротила кількість секретарств до 10 шляхом об'єднання деяких в одне секретарство. Поряд із цим УНРадою у своєму складі було створено три «національні» секретарства: польське, жидівське та німецьке. Іншим політичним об'єднанням запропоновано створити свої секретарства для вирішення виконавчих питань, однак вони утрималися [56, с. 16].

Кожен секретаріат мав свою президію, куди входили голови відділів з яких складався секретаріат. Члени відділів стежили за тим, чи не зловживають чиновники владою, перевіряли службових осіб, проводили зустріч з населенням, приймали скарги з приводу діяльності державних органів і службовців. На державну службу, так само як і на інші державні органи, приймали чи залишали на посадах всіх, хто бажав працювати там, незалежно від їхньої національності, за умови, що вони склали присягу на вірність державі або обіцяли не завдавати їй жодного шкоди. Не могли бути прийняті на службу особи, які були засуджені за вчинення злочинів, порушення громадського порядку, аморальну поведінку або користолюбство; недієздатні особи; боржники, які не виконали свої фінансові зобов'язання; особи, що спричиняють громадське негоду своєю поведінкою.

Диктатор ЗУНР був останньою державною структурою, що існувала в період фактичного існування української влади на галицьких землях та за їх межами, створеною перед загрозою знищення держави. Ця структура була створена навколо 9 червня 1919 року, коли Українська Національна Рада та Державний Секретаріат передали свої конституційні повноваження Євгену Петрушевичу як «уповноваженому» Диктаторові. Він отримав право виконувати

всю військову та цивільну владу до свого відкликання. Для виконання своїх обов'язків, Євген Петрушевич створив Військову канцелярію та Уряд – Колегію уповноважених, оскільки не було державних секретарів для керівництва окремими сферами суспільно-державного життя. Члени останньої не мали самостійної влади і функціонували як вищі чиновники, керуючись виключно вказівками Диктатора.

Перебравшись до Відня, де до 1923 р. діяв Державний центр ЗУНР в екзилі, колегія, як орган секретаріату, за розпорядженням Диктатора ЗУНР ухвалила закон «Про організацію уряду для виконання державної власті у Західноукраїнській Народній Республіці в часі тривання повновласний Диктатора» від 25 липня 1920 р., за яким цей орган було реорганізовано [37, с. 136].

Отже, роль Державного секретаріату як виконавчого органу ЗУНР була значною. Так, Секретаріат відповідав за збереження і організацію офіційних документів, які стосувалися управління республікою, здійснював зовнішні зв'язки республіки, підтримував дипломатичні стосунки з іншими країнами та організаціями, брав участь у розробці законів і актів, які регулювали життя республіки, і забезпечував їх виконання. Загалом Державний секретаріат відіграв важливу роль у функціонуванні республіки, забезпечуючи внутрішню та зовнішню стабільність, а також здійснюючи важливі функції з управління документацією, дипломатії, правозастосування та інші. Його робота була надважливою для успішної діяльності ЗУНР.

Незважаючи на створення українського уряду та оголошення ЗУНР, збройні сутички між Українськими Січовими Стрільцями та польськими військами призвели до виникнення польсько-української війни. Потрібно було шукати допомоги. Зважаючи на це уряд ЗУНР направив делегацію до Наддніпрянської України для переговорів про взаємодопомогу. Як результат, 1 грудня 1918 року у Фастові було підписано Передвступний договір між УНР та ЗУНР. Для того щоб договір про об'єднання двох держав набрав юридичної сили, необхідно було пройти процес його ратифікації, але через війну цей процес був ускладнений. У

зв'язку з цим, Західноукраїнський уряд, покинувши Львів, спершу переїхав до Тернополя, а потім до Станіславова (сучасний Івано-Франківськ). Так, 3 січня 1919 року у Станіславові під час засідання УНРади було прийнято єдиноголосне рішення щодо затвердження ухвали про Злуку ЗУНР та УНР. Після прийняття рішення про об'єднання обох республік, Українська Народна Рада взяла на себе владу над територіальною та законодавчою сферами, які раніше належали Західноукраїнській Народній Республіці. Водночас, військове та цивільне управління було покладено на Державний Секретаріат УНР. УНРада також виконувала значну роботу у створенні нормативно-правової бази та визначенні принципів функціонування на рівнях повітового та управлінського адміністрування, зберігаючи та розробляючи принципи, які були актуальні для ЗУНР [55, с. 37].

21 січня 1919 року відбулося засідання Ради Народних Міністрів (РНМ), і в той же день відбулася нарада РНМ з делегацією ЗУНР. Після закінчення наради було проведено слухання тексту акту, який стосувався об'єднання ЗУНР та УНР. РНМ прийняла рішення про «З'єднання УНР та ЗУНР», що визначило правовий фундамент для будівництва нової держави та було підтримано керівними структурами ЗУНР та УНР.

22 січня 1919 року на Софійському майдані в Києві, в урочистих обставинах відбулося оголошення «Акту злуки» між Українською Народною Республікою (УНР) і Західноукраїнською Народною Республікою (ЗУНР) у єдину незалежну державу [додаток Д]. В «Універсалі соборності», який було зачитано на цьому зібранні, відзначалося, що століттями відокремлені частини єдиної України, такі як Галичина, Буковина і Угорська Русь, об'єдналися в єдину державу. Нарешті втілилися віковічні мрії, до яких століттями прагнули українці. З цього періоду починала своє існування єдина незалежна Українська Народна Республіка. Наступного дня, 23 січня 1919 року, Трудовий Конгрес України провів засідання в приміщенні київського Оперного театру (сучасна Національна опера України) та

легітимізував документ, надаючи йому законну силу. Пізніше, Євгена Петрушевича обрали до складу Директорії як президента УНРади. ЗУНР після об'єднання з УНР змінила свою назву на «Західна область Української Народної Республіки» (ЗО УНР). Це відкрило дорогу для активного співробітництва між цими двома державними утвореннями в галузях економіки, військових справ та культури [55, с. 94].

Ідея об'єднання згуртувала всіх українців, незважаючи на територію їх проживання. Відгомін історичного руху до Злуки на Закарпатті були Всенародні збори, що відбулися у Хусті 21 січня 1919 року. На цих зборах було прийнято рішення про об'єднання Карпатської України з Українською Народною Республікою, із столицею в Києві. У той час, коли боротьба за свободу та незалежність тривала надзвичайно напружено, об'єднання українців різних регіонів мало величезне значення.

Об'єднання УНР і ЗУНР було схвалено найвищими органами влади обох окремих республік, і це рішення було затверджено Конгресом Трудового Народу - найвищим діючим представницьким органом УНР. В цьому Конгресі були присутні делегати від Західно-Української Народної Республіки, що підкреслило легітимність та підтримку об'єднання з боку ЗУНР.

Основні положення «Акту злуки» визначали:

- ЗУНР мала повну автономію і тепер називалася Західна Область Української Народної Республіки (ЗО УНР).
- Війська обох держав об'єднувалися в одне.
- Для громадян встановлювалося гарантування демократичних прав і свобод [73, с. 67].

Ці постулати були найжаданішим і найкращим результатом цього об'єднання. Відносини між ЗУНР і УНР повинні відображати інтереси конфедерації. Тепер законодавча влада зосереджувалася за Українською Національною Радою, а виконавча, розпорядча – переходила (чи пак залишалася)

за Державним Секретаріатом. Символікою для ЗО УНР на зміну золотому леву на голубому фоні став тризуб.

Акт Злуки був логічним та правовим завершення процесу об'єднання українських земель в єдину державу. Питання об'єднання вже піднімалося на час Української Центральної Ради. Акт Злуки Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки чітко відображав процес злиття обох окремих держав. Нормативно-правові акти, на основі яких відбулася Злука, були прийняті, видані та укладені відповідними органами влади та затверджені найвищим органом влади УНР – Конгресом Трудового Народу, учасники якого включали представників ЗУНР. У юридичному плані процедура Злуки була завершеною. Об'єднання УНР і ЗУНР стало моделлю цивілізованого демократичного об'єднання територій в єдиній суверенній державі.

Розбіжності в ідеологічних питаннях між членами Директорії та лідерами українських політичних партій, особливо у питаннях урядового курсу та вибору союзників, призвели до політизації військової сфери. Фактично, діюча армія стала ареною для внутрішньопартійної боротьби. У цьому контексті, 21 березня група командирів Південно-Східної групи військ під керівництвом отамана О. Волоха, який підтримував боротьбистську ідеологію, вчинили спробу захопити владу шляхом заговору проти Директорії [69]. Вони відсторонили діючого командувача, оголосили про прийняття принципів радянської влади та припинили бойові дії. Незважаючи на ці події, Червона Армія скориставшись незначним затишшям на фронті, перейшла у наступ і, як результат, перемогла українські війська. Запорозький корпус був вимушений пересунути на територію Румунії і був інтернований там, втративши значну кількість зброї та військового обладнання. Провокація О. Волоха лише ще більше ускладнила складну ситуацію на українсько-радянському фронті. С. Петлюра продовжував довіряти отаманові і доручив йому завдання зорганізувати повстанський рух на Лівобережній Україні, а пізніше відкликав його до Діючої армії УНР [71, с. 118].

Призначення соціал-демократа Б. Мартоса головою Ради Народних Міністрів (РНМ) Директорії в квітні 1919 року викликало сильний протест керівництва правих політичних партій, таких як соціалісти-самостійники, народні республіканці, та соціалісти-федералісти. Вони негайно вимагали відставки лівої урядової команди і розпочали підготовку державного перевороту з метою відсторонення С. Петлюри від посади голови Директорії та головного отамана армії УНР. Командувачем Північної групи військ, соціалістом-самостійником В. Оскілка, було обрано на роль військового керівника цього перевороту через його незадоволення політикою уряду.

В намаганні запобігти виступу заговорників, С. Петлюра видав наказ про відставку В. Оскілка з його посади, але той відмовився його виконати. У ніч на 29 квітня 1919 року, за наказом В. Оскілка, у місті Рівне було здійснено арешти членів уряду і керівників соціалістичних партій, а також були захоплені важливі об'єкти міста [12, с. 99].

Складність ситуації Дієвої армії змушувала С. Петлюру знову звертатися до послуг отаманських загонів. Один із амбіційних лідерів, Ю. Божко, який спочатку підтримував Директорію, в подальшому відмовився визнавати її владу. В травні С. Петлюра призначив його командиром дивізії, але з часом він вийшов з-під контролю. Спроба арешту некерованого отамана військовою контррозвідкою завершилася невдачею. У жовтні С. Петлюра знову надав Божку завдання сформувати військове об'єднання, але вже через місяць Ю. Божко, разом з іншими отаманами, влаштував заколот і намагався приєднатися до Червоної армії [5, с. 308].

В кінці листопада і на початку грудня 1919 року спостерігався останній значущий рецидив отаманщини. Це був найбільш драматичний період для УНР, коли фактично були втрачені армія та території. На державній нараді у Старокостянтиніві обговорювались перспективи подальшої визвольної боротьби та майбутньої долі Української Народної Республіки. В доповнення до цих

буремних подій країною прокотилася хвиля погромів євреїв. Уряд як намагався, створював комісії із розслідування погромів, встановлював та заарештовував винних у цих діяннях. Було встановлено, що масові єврейські погроми вчиняли невідконтрольні Директорії отаманські загони. С. Петлюра, який раніше виступав головним отаманом військ та пізніше став головою Директорії, особисто ніс відповідальність за насильство, яке було здійснене проти євреїв на території Української Народної Республіки, зокрема військовими формуваннями Дієвої армії [36, с. 94].

Ні С. Петлюрі, ні уряду УНР не під силу нести відповідальність за злочини проти євреїв, які були скоєні іншими силами на території України. На кінець листопада, армія УНР вичерпала всі свої сили у нерівній боротьбі. Залишався один шлях, або переходити на сторону радянських військ, або поляків. У складній ситуації більшість командирів виразили підтримку С. Петлюрі і його політиці зближення з поляками. 2 грудня уряд Української Народної Республіки (УНР) видав так звану «Любарську декларацію», в якій оголосив, що тимчасово відмовляється від звичайних методів боротьби за державність України. Політичний лідер УНР та частина війська перетнули лінію розмежування між Україною і Польщею. Решта армії перейшла до партизанської війни [6, с. 124 – 125].

Українська армія вибрала поляків. Постало питання щодо правового статусу Галичини. Через три дні, 24 квітня, була укладена Військова конвенція, яка передбачала спільну антибільшовицьку військову операцію між Польщею і Україною. Обидві угоди були конфіденційними, окрім пункту 1 політичної конвенції. Варшавський договір, за словами В. Верстюка, став причиною «особливого подразнення в українській історіографії» [3, с. 117]. Повернення української влади на Правобережжя та до столиці Києва завдяки допомозі польських військ було, на жаль, недовготривалим. Об'єднані сили України та Польщі розпочали наступ відразу після укладення військової конвенції, і 7 травня

вони вже ввійшли до Києва. Проте лише через місяць, 11 червня, вони були змушені залишити місто. Відступ був швидким, і Україна знову опинилася під контролем «червоних».

На початку 1921 року майже весь політичний лідер Української Народної Республіки (УНР) опинився в екзилі, польсько-український союз зазнав краху, а армію УНР було інтерновано. Політичні діячі УНР конфліктували між собою і намагалися з'ясувати відповідальність за цю катастрофу. Виникла необхідність об'єднати український політичний лідер та розробити стратегію для майбутнього. 9 січня 1921 року РНМ УНР прийняла закон «Про Раду Республіки», яка мала функціонувати як екзильний законодавчий орган УНР. Ця Рада об'єднала 67 представників майже всіх активних українських політичних партій та організацій. Офіс Ради Республіки розташовувався у готелі «Брістоль» у Тарнові на території Польщі. Рада провела кілька засідань, але з часом її робота призупинилася, що призвело до критики, особливо з боку С. Петлюри, який назвав її «мітингом». На початку серпня 1921 року Рада Республіки припинила свою діяльність [8, с. 13].

18 березня 1921 року було укладено Ризький мирний договір між Польщею та радянським урядом Російської Радянської Федеративної Республіки та Українською Радянською Республікою (РСФРР та УСРР). Лінія розмежування в основному була такою як і за Варшавським мирним договором, за виключенням кількох незначних змін. Інтереси Української Народної Республіки було проігноровано [24, с. 94].

Висновки до 2 розділу

Історія ЗУНР показала, що навіть в умовах складностей і обмежень, прагнення до незалежності і незалежність самої ідеї незалежної української держави залишалися важливими чинниками в історії України. Створення Західноукраїнської Народної Республіки в 1918 році відбувалося в умовах

складної політичної ситуації після Першої світової війни та розпаду Австро-Угорської монархії. Національна Рада і Державний Секретаріат, очолюваний Костянтином Левицьким, приймали важливі рішення та формували конституційні засади для новоствореної держави. Всі кроки були спрямовані на офіційне визнання ЗУНР як незалежної держави. Незважаючи на певні ділові контакти з Австрією, Чехословаччиною та Румунією, ЗУНР не змогла отримати офіційного визнання своєї незалежності. Однак, незважаючи на це, протягом короткого періоду вона успішно сформувала ключові складові свого державного механізму, до якого ввійшли центральні та місцеві органи влади і управління, правоохоронні органи та армія.

В процесі провадження УНРади прийнято низку важливих законів які не лише укріпили державний устрій ЗУНР, але й сприяли утвердженню української держави і української нації. Реформи, які проводилися у всіх галузях суспільства мали як недоліки так і переваги. Деякі з них не виправдали очікування населення, а деякі навпаки, стали основою для подальшого розквіту української державності. Позитивним стало впровадження закону про українську мову, земельного закону, формування судової системи.

Досліджено роль Державного секретаріату як виконавчого органу ЗУНР. Так, Секретаріат відповідав за збереження і організацію офіційних документів, які стосувалися управління республікою, здійснював зовнішні зв'язки республіки, підтримував дипломатичні стосунки з іншими країнами та організаціями, брав участь у розробці законів і актів, які регулювали життя республіки, і забезпечував їх виконання. Загалом Державний секретаріат грав важливу роль у функціонуванні республіки, забезпечуючи внутрішню та зовнішню стабільність, а також здійснюючи важливі функції з управління документацією, дипломатії, правозастосування та інші. Його робота була надважливою для успішної діяльності ЗУНР.

У підсумку варто сказати, що українська республіка за неповних два роки змогла пройти шлях такий, який інші країни не пройшли б і за десятиліття. Злети і падіння, тріумфи і поразки не змогли загасити прагнення українців до незалежності. Об'єднання УНР і ЗУНР, здавалося б двох спільних республік в одну єдину мету – незалежну Україну, стало в кінцевому результаті великою поразкою. Гнила владна структура, «загравання» деяких ватажків із ворогами – Росією на сході України та Польщею на Заході, поклали початок кінця перспективній і потужній (як це мало б статися) державі. Власні інтереси, амбітні плани дійсно патріотів України В. Винниченка, інших представників уряду, не змогли усунути недоліки. ЗУНР відійшла до Польщі, а над Наддніпрянською Україною знову нависла загроза російського ярма.

РОЗДІЛ 3.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНРАДИ ТА УРЯДУ ЗУНР В ШКІЛЬНІЙ ІСТОРИЧНІЙ ОСВІТІ

3.1 Аналіз педагогічного досвіду

Досвідчені педагоги в процесі вивчення теми «Законодавчої діяльності УНРади та уряду ЗУНР в шкільній історичній освіті» обирають такі методи викладання, які б були для учнів цікавими, не нудними. Одним із таких методів є метод обговорення та дебатів серед учнів стосовно різних аспектів законодавчої діяльності УНРади ЗУНР. Історичні джерела багаті на інформацію, яка підлягає дискусуванню. Сюди можна віднести й історичне рішення Симона Петлюри «подарувати» ЗУНР Польщі, причини та перспективи Акту злуки, інші не менш важливі історичні події. Варто зауважити, що окрім цього, в процесі обговорення дискусійних питань учні можуть висловлювати власні думки та аналізувати історичні події, на які багатий окреслений період.

Вчитель історії Енергодарської гімназії №1 м. Енергодар Бойко Ірина Олександрівна в процесі розробки уроку з історії України для 10 класу на тему «ЗУНР. Проголошення Акту Злуки УНР та ЗУНР» використовує наступні методи навчання: розповідь, бесіду, аналіз історичних джерел, демонстрація історичних фільмів, презентації тощо. Робота на уроці відбувається як спільно в групах так і в індивідуальному порядку. На початковому етапі вчитель дає коротенький аналіз теми, яка вивчається, визначає історичні моменти обраної теми. Її значущість для сучасного українця.

Досить ефективним є метод навчання в групах. Вчитель визначає для кожної групи індивідуальне завдання, яке учні повинні виконати опираючись на історичні документи та наявну наукову базу. Ірина Олександрівна поєднує традиційні

методи викладання із нетрадиційними. Так розповідь, конспектування, відповідь на питання поєднуються із розгадуванням історичних кросвордів

Вчитель історії та правознавства Філії «Волостківська ЗОШ І-ІІІ ст.» ОЗ Судово-Вишнянського НВК Ярема Марія Романівна урок з Історії України на тему «Західноукраїнська Народна Республіка» організовує наступним чином. Урок розпочинається із розповіді вчителя про досліджувані події. Далі увага зосереджується на роботі з історичним документом. Учні зачитують зміст документу, а потім із вчителем аналізують його зміст, визначають його роль, місце, значущість. Вчитель в ході уроку дає можливість учням висловити власну думку, навчити аналізувати події. Визначати головних діячів, розкривати їх внесок в тогочасне суспільство. Марія Романівна особливу увагу приділяє саме дослідженню змісту історичного документу. На основі опрацьованого матеріалу пропонує учням самостійно скласти таблицю спільних та відмінних рис в процесі створення першої УНР та ЗУНР [16].

Василишина Галина Володимирівна, учитель історії та правознавства Сумської ЗОШ №18 СМР організовує вивчення уроку на тему «Українська державність у 1917 – 1921 роках» з допомогою роздаткового матеріалу для груп, карток оцінювання, мультимедійних презентацій. Задля цікавості та привернення уваги учнів Галина Володимирівна, досліджуючи дану тему використовує епіграф до уроку – відомий вислів Михайла Грушевського: «Суспільство, що має віру в себе, мусить мати і відвагу глянути на неприкрашену правду свого минулого, щоб почерпнути в ній не зневіру, а силу...» Розуміння відомого вислову Михайла Грушевського серед учнів може бути різним, але основна його ідея полягає в тому, що суспільство повинно бути відкрите до самокритики та об'єктивного аналізу свого минулого, навіть якщо це може виявитися болісним або неприємним процесом. Учні мають відчутти, що Грушевський закликає суспільство бути відважним у вивченні свого минулого навіть тоді, коли це може розкрити негативні сторони історії. Відвага полягає в тому, щоб подивитися на правду

навіть тоді, коли це незручно, і використовувати цю правду як джерело сили для подальших зусиль. Цей вислів може наштовхнути на важливість самопізнання для суспільства. Вивчення минулого, включаючи його негативні аспекти, може допомогти суспільству зрозуміти свої помилки, і, як наслідок, утриматися від вчинення подібного у майбутньому [18].

Галина Володимирівна свою подальшу роботу на уроці вибудовує у вигляді кейсів. Організація роботи на уроці історії у вигляді кейсів має численні педагогічні і пізнавальні переваги. Насамперед кейси стимулюють до активного навчання, оскільки вимагають від учнів активного використання аналітичних та критичних навичок для вирішення проблемних ситуацій, мотивують учнів до самостійного дослідження і пошуку інформації. Окрім того кейси допомагають розвивати критичне мислення, в ході якого учні вчаться аналізувати різні аспекти ситуації, робити висновки та приймати обґрунтовані рішення. Це розвиває їхні навички критичного мислення та обґрунтування думок. Використання кейсів під час вивчення даної теми допомагає учням розуміти історію як складну, багатогранну науку, встановлюють зв'язок між подіями, людьми та процесами, що відбувалися в певний історичний період, дозволяють учням краще розуміти контекст та фактори, які вплинули на ті чи інші історичні події. Досить часто кейси мають суперечливі аспекти, які можуть стати предметом обговорення в класі. Це стимулює до виникнення дискусій, обміну думками та аргументацію, що сприяє активному навчанню та розвитку комунікативних навичок. Всі ці переваги роблять кейси важливим інструментом для ефективного вивчення історії на уроках та сприяють розвитку різних компетенцій учнів [17].

Для домашнього завдання вчителем історії вибрано написання твору-есе «Видатна постать Української революції». Дане завдання є додатковим стимулом для учнів проаналізувати видатних історичних персонажів і вибрати для себе того, хто на їх думку заслуговує на найбільшу увагу. Загалом постановка уроку з даної теми є надзвичайно цікавою, ґрунтовною та насиченою.

Отже, вивчення законодавчої діяльності УНРади ЗУНР у шкільній історичній освіті має на меті допомогти визначити ефективні методи та підходи для навчання цієї теми. Під час викладання цієї теми необхідно враховувати педагогічний досвід. Вчителі надають можливість учням працювати з оригіналами історичних документів, що в свою чергу дозволяє учням осягати навчальний матеріал. Учні мають змогу не лише почути але й наочно зрозуміти, які практичні кроки були зроблені на шляху до створення законодавчої бази для УНРади ЗУНР. Використання історичних ресурсів, таких як архівні матеріали, фотографії, відеоматеріали та свідчення очевидців, може зробити вивчення теми більш живим і цікавим для учнів.

Уроки з обраної теми можуть бути збагачені інтерактивними методами навчання, такими як: обговорення, рольові ігри, створення проектів чи презентацій. Це допомагає учням активно взаємодіяти з матеріалом та краще засвоювати історичну інформацію. Важливо дати учням можливість порівняти законодавчу діяльність ЗУНР з іншими подібними історичними моделями чи сучасними системами законодавства. Окрім того це допоможе зрозуміти унікальність та важливість досліджуваних історичних подій.

В процесі викладання обраної тем необхідно підкреслити значущість законодавчої роботи, яка передувала і в кінцевому результаті призвела до створення незалежної держави. Необхідно відзначити, які виклики та завдання стояли перед УНРадою ЗУНР в процесі формування демократичної держави.

Проаналізувавши методику викладання вчителів різних шкіл варто відзначити, що кожен із них намагається викласти матеріал таким чином, щоб учень не лише ознайомився із питаннями створення ЗУНР, функціонування її органів, особливостями розбудови її діяльності, злукою УНР та ЗУНР, а й на прикладі низки історичних джерел, цікавих завдань та інших важливих матеріалів відчув всю атмосферу тих історичних подій.

З дослідження видно, що деякі педагоги надають перевагу груповому вивченню історичних фактів. Учні можуть працювати в групах, де кожен відповідає за вивчення конкретного історичного аспекту, а потім діляться своїми знаннями з іншими. Це сприяє співпраці, обміну ідеями та розвитку соціальних навичок. В процесі вивчення учитель активно використовує історичні джерела, такі як листи, фотографії, артефакти, з метою зацікавлення учнів та збагачення їхнього розуміння історії. На уроках історії учні можуть грати ролі важливих історичних постатей, імітувати певні історичні події, щоб краще зрозуміти контекст і мотивації прийнятих рішень.

Аналіз історичних документів є важелем, який спонукає учнів аналізувати та інтерпретувати історичні документи з метою розкриття їх основного значення та визначення цінності. Використання комп'ютерів, інтернету та інтерактивних засобів навчання, як це робить Василюшина Галина Володимирівна, учитель історії та правознавства Сумської ЗОШ №18 СМР, робить вивчення історії більш цікавим і доступним для учнів. Наочний матеріал у вигляді презентацій сприяє не лише засвоєнню окремих епізодів, а структурно визначає головні аспекти вивченого питання.

Вибір методики викладання історії для 10 класу залежить від конкретних цілей, потреб учнів, теми та вимог навчальної програми. Найбільш ефективною методикою може виявитися комбінація різних підходів, а не одна конкретна методика. Використання різних методик викладання історії допомагає вчителям підходити до навчання з різних сторін та враховувати індивідуальні потреби та інтереси учнів, роблячи навчання більш ефективним і цікавим. Окрім того, використання активного навчання, проектного навчання, аналізу історичних джерел, дослідницького підходу та інших методик сприяє поглибленому розумінню історичних подій, розвитку аналітичних та критичних навичок, а також зацікавленню учнів у вивченні історії. Головне завдання вчителя – створити

стимулююче навчальне середовище, яке зробить вивчення історії цікавим та пізнавальним досвідом для учнів.

3.2.Методика вивчення законодавчої діяльності УНРади та уряду ЗУНР у 10 класі профільного навчального закладу

Викладання історії у 10 класі профільного навчального закладу може бути цікавим і пізнавальним досвідом для учнів. Ця тема допоможе їм краще зрозуміти важливі події в історії України, які відбувалися під час Першої світової війни та після неї. Важливо використовувати педагогічні методики, які сприяють глибокому розумінню історичних подій та стимулюють критичне мислення учнів.

Варто відзначити що вивчення законодавчої діяльності УНРади ЗУНР ґрунтується не стільки на вивченні дат, скільки на розумінні процесів. Учням важливо розповідати саме про процеси, оскільки за короткий проміжок часу небайдужим українцям в центрі Європи вдалося створити потужну державу із своїм законодавством та органами влади.

Для вивчення теми «Законодавчої діяльності УНРади та ЗУНР» можна використовувати інформаційно-комунікаційні засоби навчання (ІКЗН) та онлайн-ресурси. Найбільш популярними серед них є:

- електронні підручники, які містять інформацію про УНРаду та ЗУНР, а також містять у собі історичні тексти, фотографії, карти та ілюстрації [53];
- відеоматеріали у формі відеодокументальних фільмів або коротких відеороликів, які розповідають про історію УНР та ЗУНР. Візуальні матеріали можуть бути більш привабливими для учнів;
- інтерактивні веб-сайти дозволяють учням досліджувати історію та події УНРади та ЗУНР через текст, аудіо, відео та інші мультимедійні ресурси [51; 52];

- віртуальні екскурсії мають на меті заохотити учнів до відвідування історичних місць, пов'язаних з УНРадою та ЗУНР, щоб краще зрозуміти контекст подій;
- електронні архіви та документи здатні познайомити учнів з історичними документами, офіційними записами та джерелами, що стосуються УНРади та ЗУНР;
- додатки до мобільних пристроїв надають доступ до історичних документів, матеріалів та іншої цікавої історичної інформації у зручний спосіб [51].

Застосування інформаційно-комунікаційних засобів навчання може зробити вивчення історії УНРади та ЗУНР більш захоплюючим та доступним для учнів, а також допомогти їм краще сприйняти цей період історії України.

Проведення уроку історії на тему, що стосується діяльності УНРади ЗУНР, Акту злуки, інших принципово історичних подій, для педагога є обов'язковим завданням не лише навчального, але й особистісного характеру. В 10 класі дитина вже повноцінно здатна аналізувати ті чи інші процеси, мати власне ставлення до тих подій, виражати думку та підводити підсумки.

Методична розробка уроку знаходиться у **Додатку Е**.

Отже, з проаналізованого варто зробити наступний висновок. Презентації, різноманітні квести, перегляд відео фрагментів на історичну тему – це інноваційні методи викладання історії, за допомогою яких учням 10 класу зручніше сприймати інформацію. Використання інноваційних методів та форм сприйняття інформації на уроках історії в 10 класі може робити навчання більш цікавим та ефективним. Сюди варто віднести інтерактивні дошки – для демонстрації карт, історичних подій, розміщення запитань для учнів. Завдяки віртуальним екскурсіям можна демонструвати учням важливі історичні місця без покидання класу. Використання мультимедійної продукції (як зазначалося раніше – презентацій, аудіо та відеоматеріалу) здатне візуалізувати історичні події. Застосовуючи такі

інноваційні методи, можна зробити уроки історії більш цікавими та залучити учнів до вивчення історичних подій.

Отже, застосування інноваційних форм і методів на уроках історії в 10 класі може значно покращити якість навчання та зробити процес більш цікавим та наповненим. Інновації дозволяють учням активніше залучатися до вивчення історії, а також розвивати критичне мислення та аналітичні навички.

Використання інтерактивних дошок, ігор, віртуальних екскурсій, мультимедійних матеріалів та інших інструментів дозволяє навчити учнів історії більш практичним та захоплюючим способом. Також важливо стимулювати учнів до активної участі, спільної роботи в групах, дискусій та проєктів. Основною метою використання інновацій на уроках історії є підвищення рівня розуміння та зацікавленості учнів у історичних подіях та процесах. Це допомагає створити навчальну атмосферу, в якій учні можуть більше запам'ятовувати та розвивати навички, які будуть корисні в майбутньому.

Висновки до 3 розділу

Викладання історії у 10 класі профільного навчального закладу може бути цікавим і пізнавальним досвідом для учнів. Ця тема допоможе їм краще зрозуміти важливі події в історії України, які відбувалися під час Першої світової війни та після неї. Важливо використовувати педагогічні методики, які сприяють глибокому розумінню історичних подій та стимулюють критичне мислення учнів.

Для вивчення теми «Законодавчої діяльності УНРади та ЗУНР» можна використовувати інформаційно-комунікаційні засоби навчання (ІКЗН) та онлайн-ресурси. Найбільш популярними серед них є: електронні підручники;

відеоматеріали у формі відеодокументальних фільмів або коротких відеороликів; інтерактивні веб-сайти; віртуальні екскурсії; електронні архіви та документи; додатки до мобільних пристроїв. Отже, використання інтерактивних

дошок, ігор, віртуальних екскурсій, мультимедійних матеріалів та інших інструментів дозволяє навчити учнів історії більш практичним та захоплюючим способом. Також важливо стимулювати учнів до активної участі, спільної роботи в групах, дискусій та проєктів.

ВИСНОВКИ

У процесі проведеного дослідження охарактеризовано стан наукової розробки проблеми. Протягом багатьох років вчені різних поколінь проводили дослідження цього важливого періоду в історії України. Досліджувалися різні аспекти створення, функціонування і спадщини ЗУНР, зокрема: передумови виникнення ЗУНР, політичну систему республіки, роль політичних партій, правові аспекти, а також роль діячів і долю народу під час цього періоду. Вказані дослідження надають глибоке розуміння того, як ЗУНР виникла і як вона функціонувала, а також які виклики і труднощі існували на її шляху.

Для повноцінного закріплення теоретичних аспектів вивчення законодавчої діяльності ЗУНР у шкільній історичній освіті, взято до уваги різноманітні джерела: історичні архіви, документи, статті, книги, академічні дослідження, а також історичні та публіцистичні джерела. Загалом, комплексне та всебічне дослідження теоретичних засад вивчення законодавчої діяльності УНРади ЗУНР сприяло розумінню історичних та правових аспектів утворення та функціонування ЗУНР.

Для дослідження обраної теми наукової роботи обрано загальнонаукові методи, серед яких метод класифікації та метод порівняльного аналізу, а також спеціально-історичні методи, такі як порівняльно-історичний, історико-системний та ретроспективний методи. Загально-наукові методи в процесі дослідження надають загальну методологічну підставу для дослідження теми ЗУНР, в той час як спеціально-історичні методи надають засоби для ретельного та глибокого аналізу конкретних аспектів законодавчої діяльності цієї республіки. Комбінація цих методів допомагає розкрити та зрозуміти важливі аспекти історії Західноукраїнської Народної Республіки.

Досліджено політико-правові засади становлення та формування Західноукраїнської Народної Республіки. Констатовано, що створення Західноукраїнської Народної Республіки в 1918 році відбувалося в умовах складної політичної ситуації після Першої світової війни та розпаду Австро-Угорської монархії. Національна Рада і Державний Секретаріат, очолюваний Костянтином Левицьким, приймали важливі рішення та формували конституційні засади для новоствореної держави. Всі кроки були спрямовані на офіційне визнання ЗУНР як незалежної держави.

Визначено, що незважаючи на певні ділові контакти з Австрією, Чехословаччиною та Румунією, ЗУНР не змогла отримати офіційного визнання своєї незалежності. Однак, незважаючи на це, протягом короткого періоду вона успішно сформувала ключові складові свого державного механізму, до якого ввійшли центральні та місцеві органи влади і управління, правоохоронні органи та армія.

Проаналізовано, що в процесі діяльності УНРади прийнято низку важливих законів які не лише укріпили державний устрій ЗУНР, але й сприяли утвердженню української держави і української нації. Реформи, які проводилися у всіх галузях суспільства мали як недоліки так і переваги. Деякі з них не виправдали очікування населення, а деякі навпаки, стали основою для подальшого розквіту української державності. Позитивним стало впровадження закону про українську мову, земельного закону, формування судової системи.

Досліджено роль Державного секретаріату як виконавчого органу ЗУНР. Так, Секретаріат відповідав за збереження і організацію офіційних документів, які стосувалися управління республікою, здійснював зовнішні зв'язки республіки, підтримував дипломатичні стосунки з іншими країнами та організаціями, брав участь у розробці законів і актів, які регулювали життя республіки, і забезпечував їх виконання. Загалом Державний секретаріат грав важливу роль у функціонуванні республіки, забезпечуючи внутрішню та зовнішню стабільність, а також

здійснюючи важливі функції з управління документацією, дипломатії, правозастосування та інші. Його робота була надважливою для успішної діяльності ЗУНР.

Розкрито методику викладання теми «Вивчення законодавчої діяльності УНРади та уряду ЗУНР в шкільній історичній освіті» у 10 класі. Так, викладання історії у 10 класі профільного навчального закладу може бути цікавим і пізнавальним досвідом для учнів. Для вивчення теми «Законодавчої діяльності УНРади та ЗУНР» можна використовувати інформаційно-комунікаційні засоби навчання (ІКЗН) та онлайн-ресурси. Найбільш популярними серед них є електронні підручники; відеоматеріали у формі відеодокументальних фільмів або коротких відеороликів; інтерактивні веб-сайти; віртуальні екскурсії; електронні архіви та документи; додатки до мобільних пристроїв.

Узагальнено, що використання інтерактивних дошок, ігор, віртуальних екскурсій, мультимедійних матеріалів та інших інструментів дозволяє навчити учнів історії більш практичним та захоплюючим способом. Також важливо стимулювати учнів до активної участі, спільної роботи в групах, дискусій та проєктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрухів І. О. Україна в революційну добу. Харків: Прапор, 2008. 46 с.
2. Андрієвська О. Органи влади ЗУНР та УНР в екзилі у 20–40-і рр. ХХ ст.: боротьба за національну державність як форму організації повсякденного життя української еміграції. Київ, 2007. 210 с.
3. Вістник УНР. Скасування акту злуки ЗУНР і УНР // Міжнар. наук. конф, присвячена 75 річчю ЗУНР. 1–3 лист. 1993. Івано-Франківськ, 1993. 220 с.
4. Винниченко В. К. Відродження нації. Частина III. Репринтне відтворення видання 1920 року. Київ, 1990. 210 с.
5. Верига В. Визвольні змагання в Україні 1914–1923 рр. В 2-х т. Львів, 2005. Т. 1. 472 с.
6. Вістник державних законів і розпорядків Західної області Української Народної Республіки. Вип. 1. 1919. 506 с.
7. Верстюк В. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки 1918–1920. Київ, 2006. 441 с.
8. Вербенський М. Г. Міністерство внутрішніх справ України: події, керівники, документи та матеріали. У 8-ми томах. Київ: 2012. Т. 1. 120 с.
9. Гай-Нижник П. П. УНР та ЗУНР: становлення органів влади і національне державотворення (1917–1920 рр.). Київ: ЩеК, 2010. 303 с.
10. Гончаренко В. Д. Хрестоматія з історії держави і права України. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. 728 с.
11. Гуцал П. З. Енциклопедія історії України. В 10 томах. Київ: Вид. «Наукова думка», 2009. 150 с.
12. Грушевський М. С. Історія України — Руси в 11-ти т., 12-ти кн. Т. 1. Київ: Наукова думка, 1994. 736 с.
13. Герасимчук, Н. Українська революція у публіцистиці М. Грушевського 1917–1918 років. Київ: Образ, 2017, 160 с.

14. Герасименко Ю. А. Історія України 1917-1923. Київ: Вісник, 2008. 155 с.
15. Доній О. Трансформація української національної ідеї. Київ: Наш формат, 2019. 461 с.
16. Дорошенко Д. «Українська Революція: Замітки і матеріали до історії української революції» Київ: Темпора, 2002. 320 с.
17. Освітній проект «На урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/rozrobka-uroku-z-istori-ukra-ni-10-klas-na-temu-zunr-progoloshennya-aktu-zluki-unr-ta-zunr-5806.html>
18. Освітній проект «На урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/urok-z-istori-ukra-ni-na-temu-zahidnoukra-nska-narodna-respublika-64555.html>
19. Освітній проект «На урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-den-sobornosti-ukra-ni-83662.html>.
20. Освітній проект «На урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/rozrobka-istorichnogo-kvestu-do-dnya-sobornosti-ukra-ni-54201.html>
21. Єфремова Н. В. Суд і судочинство в Українській Народній Республіці, Українській Державі, Західноукраїнській Народній Республіці (1917 – 1920 рр.). Одеса; Львів: Фенікс, 2007. 275 с.
22. Землянська В. Судове законодавство Директорії. Київ: Право України, 2000. 98 с.
23. Закон про адміністрацію Західноукраїнської Народної Республіки. URL: <http://resource.history.org.ua>
24. Західно-Українська Народна Республіка (1918 – 1923). Івано – Франківськ: «Сіверія», 2001. 560 с.
25. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Документи і матеріали у 5-ти томах. Т. 2. Івано-Франківськ, 2001. 150 с.

26. Закон української національної ради про право громадянства (горожанства) від 8 квітня 1919 р. № 206. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Т. 2. 120 с.
27. Земельний закон Української Національної Ради від 14 квітня 1919 р. № 215. Західно-Українська Народна Республіка 1918 – 1923. Т. 2. 348 с.
28. Закон Української Національної Ради про Сейм від 15 квітня 1919 р. № 222. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Т. 2. 359 с.
29. Історичні праці Михайла Грушевського кінця 1880–1890 рр. І. Гирич та ін. Львів: Видавництво «Світ». 2003. Т. 5. 320 с.
30. Камінський М. Західноукраїнська Народна республіка, – актуальний досвід державотворення. Львів: Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С. З. Гжицького, 2008. 220 с.
31. Копиленко О. Держава і право України. 1917–1920. Київ: Освіта, 1997. 208 с.
32. Кобилецький М. М. Утворення та структура державного апарату ЗУНР. Львів, вид-во юрид. ф-ту ЛНУ ім. І. Франка, 1998. 98 с.
33. Кузьма О. «Листопадові дні 1918». Нью-Йорк: Накладом Видавничої Кооперативи «Червона калина», 1960. 450 с.
34. Кубів С. Століття свободи й незламності. Київ: Право України. 2017. №3. 80 с.
35. Кульчицький С. В. Енциклопедія історії України. Київ: Видавництво «Наукова думка», 2013. 688 с.
36. Кульчицький С. Місце гетьманської держави в українському державотворчому процесі 1917-1920 рр. Київ: Студії з архівної справи та документознавства, 1999. 110 с.
37. Кульчицький, С. В. Центральна. Рада. Утворення УНР. Київ: Український історичний журнал, 1992. 150 с.

38. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії». Івано-Франківськ: [б.в.], 1993. 199 с.
39. Кугутяк М. «Українська націонал-демократія (1918–1929)» 1993. 210 с.
40. Конституційні акти України 1917–1920. Невідомі конституції України. Київ: Просвіта, 1992. 64 с.
41. Кравс А. «За українську справу. Спомини». Київ: Центр учбової літератури, 2021. 98 с.
42. Кубійович В. Енциклопедія українознавства. В 11 томах. Львів: Наукове товариство ім. Т.Г. Шевченко, 1994. Т. 4. 144 с.
43. Лозинський М. Галичина в рр. 1918 – 1920. Прага, 1922. 115 с.
44. Луцький М. І. Право і система законодавства Західно-Української Народної Республіки. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2015. 412 с.
45. Левицький К.А. Великий зрив. Нью-Йорк: Вид-во Чарторийських, 1968. 149 с.
46. Левицький К. Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни. 1914 – 1918. Львів, 1928. 494 с.
47. Литвин М. Р. Історія ЗУНР. Львів: «Опір», 1995. 120 с.
48. Лозинський М. Галичина в роках 1918–1920. Нью-Йорк, 1976. 215 с.
49. Мироненко О. М. Світоч української державності. Київ: Освіта, 1995. 510 с.
50. Макуха І. «На народній службі». Детройт: Видання Української Вільної Громади Америки, 1958. 628 с.
51. Розпад Австро-Угорської імперії. Електронний ресурс. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/1113P/>
52. Соборна Україна: Наукові розвідки і спомини. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Центр українознавства. 2004. 638с.

53. Соборна Україна: від ідеї до життя / П. П. Сергієнко. Київ: Знання, 1993. 64 с.
54. Підкова І. Довідник з історії України. В 3-х томах. Київ: Вид. «Генеза», 1995. Т. 2. (К–П). 200 с.
55. Паліїв Д. «Листопадова революція. З моїх споминів». Львів: б.в., 1929. 25 с.
56. Скрипнюк О. В. Акт соборності УНР і ЗУНР. Київ, Юридична енциклопедія 1998. 90 с.
57. Як і коли почала формуватися українська нація / В. А. Смолій, О. І. Гуржій. Київ : Наук. думка, 1991. 112 с.
58. Ткаченко О. Від системи правотворчості до систематизації національного законодавства. Київ: 1999. 599 с.
59. Тищик Б. Й. Західно-Українська Народна Республіка (1918 – 1923). Історія держави і права. Львів: Тріада плюс, 2004. 392 с.
60. Тищик Б. Й. Історія держави і права України. Київ: Ін Юре, 2015. 808 с.
61. Тищик Б. Й. Західно Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів: «Тріада плюс», 2004. 544 с.
62. Удовиченко О. «Україна у боротьбі за державність». Вінніпег: Видав хорунжий УСС Дмитро Микитюк, 1954. 179 с.
63. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України: 13 листопада 1918 р. ЦДАВО України, ф.3505, оп.1, спр.35.
64. Хом'як М. Архівні матеріали з історії України. Київ: Едмонтон, 1990. 38 с.
65. Христюк П. «Українська Революція: Замітки і матеріали до історії української революції» Відень, 1921. 204 с.
66. ЦДАВОУ. Ф. 2582. Міністерство освіти УНР (Директорія). - Оп. 1. - Спр. 16. - Накази по департаментам міністерства: загальному, нижчої і вищої,

середньої, до і позашкільної освіти, професійної освіти. Головному управлінню мистецтва /копії/ по особовому складу. 25 грудня 1918 – 11 листопада 1919 р. - Арк. 134.

67. Чайковський А. Чорні рядки : мої спомини за час від 1 листопада 1918 до 13 травня 1919 / Др. Андрій Чайковський. — Львів : Видавнича Кооператива «Червона Калина», 1930. 119 с.

68. Чисніков В. М. Палкий борець із корупцією. Київ: Освіта, 2013. 218 с.

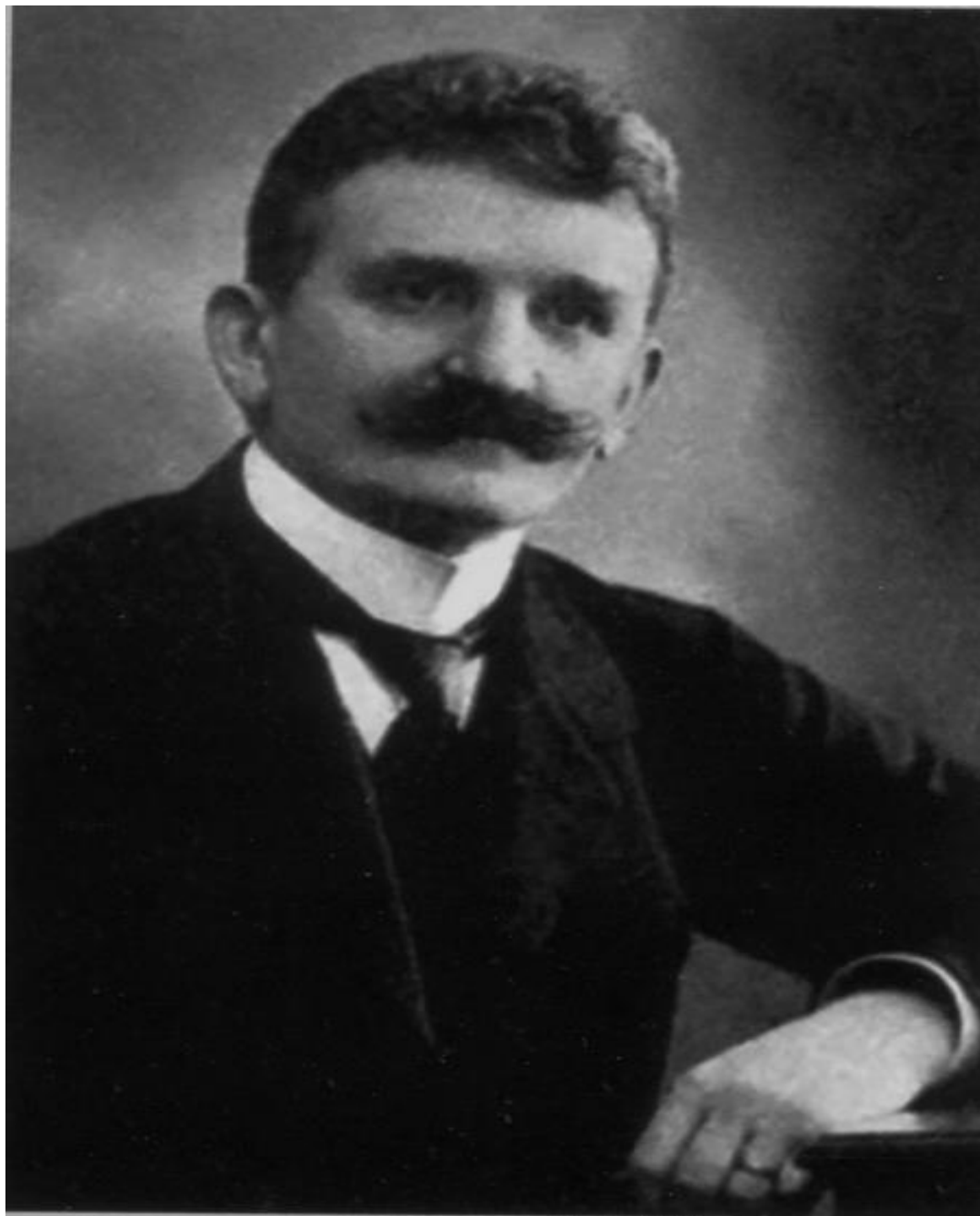
69. Чубатий М. Державний лад на Західній Області Української Народної республіки: У пошуках історичної правди. Зб. на пошану Миколи Чубатого, 1889–1974. Нью-Йорк, 1987. Ч. 2. 1108 с.

70. Шемшученко Ю. С. Державний секретаріат ЗУНР (ДСЗУНР), рада державних секретарів. Київ: Українська енциклопедія, 1998. Т 2. 744 с.

ДОДАТКИ

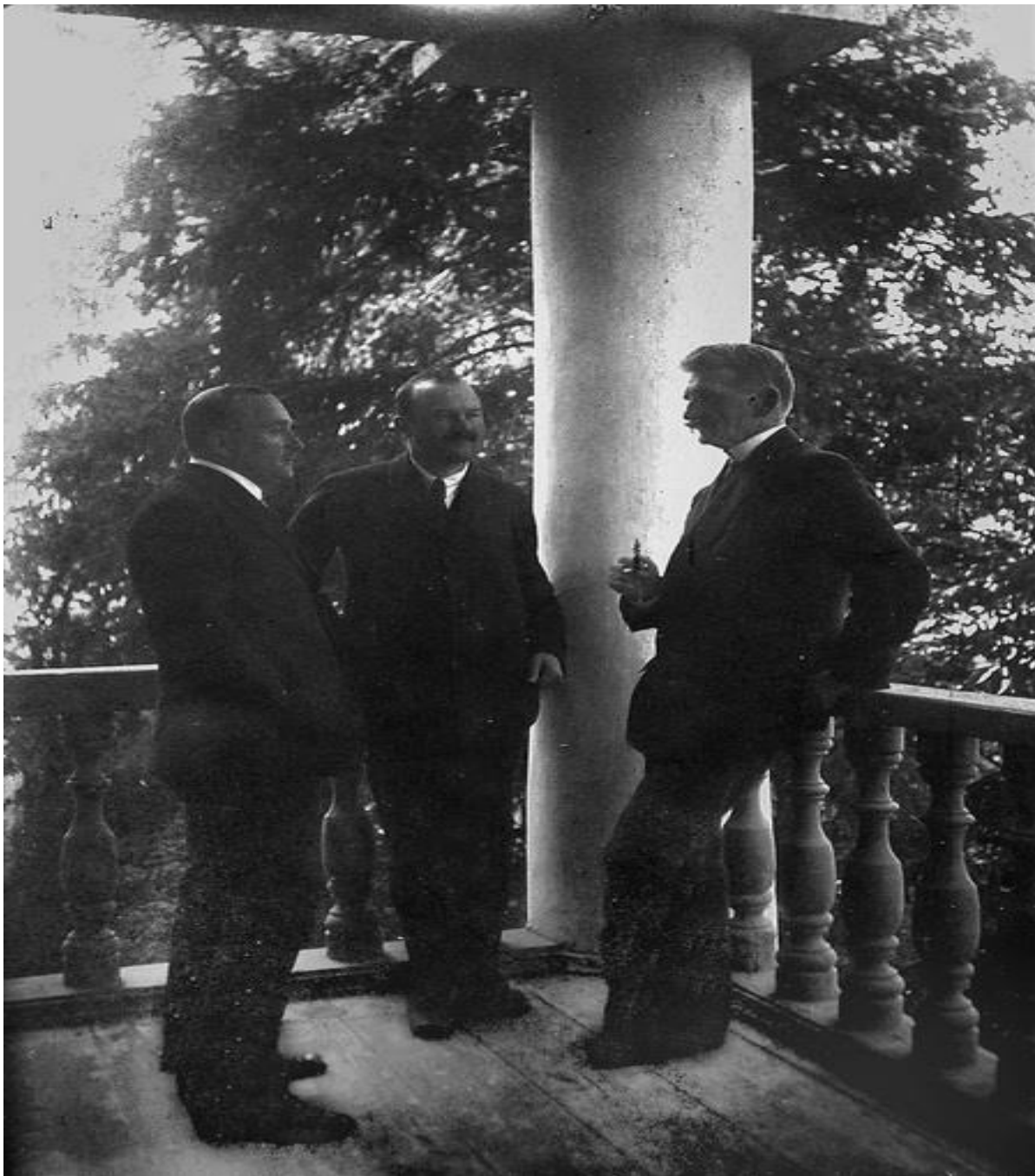
Додаток А

Президент Української Національної Ради Євген Петрушевич

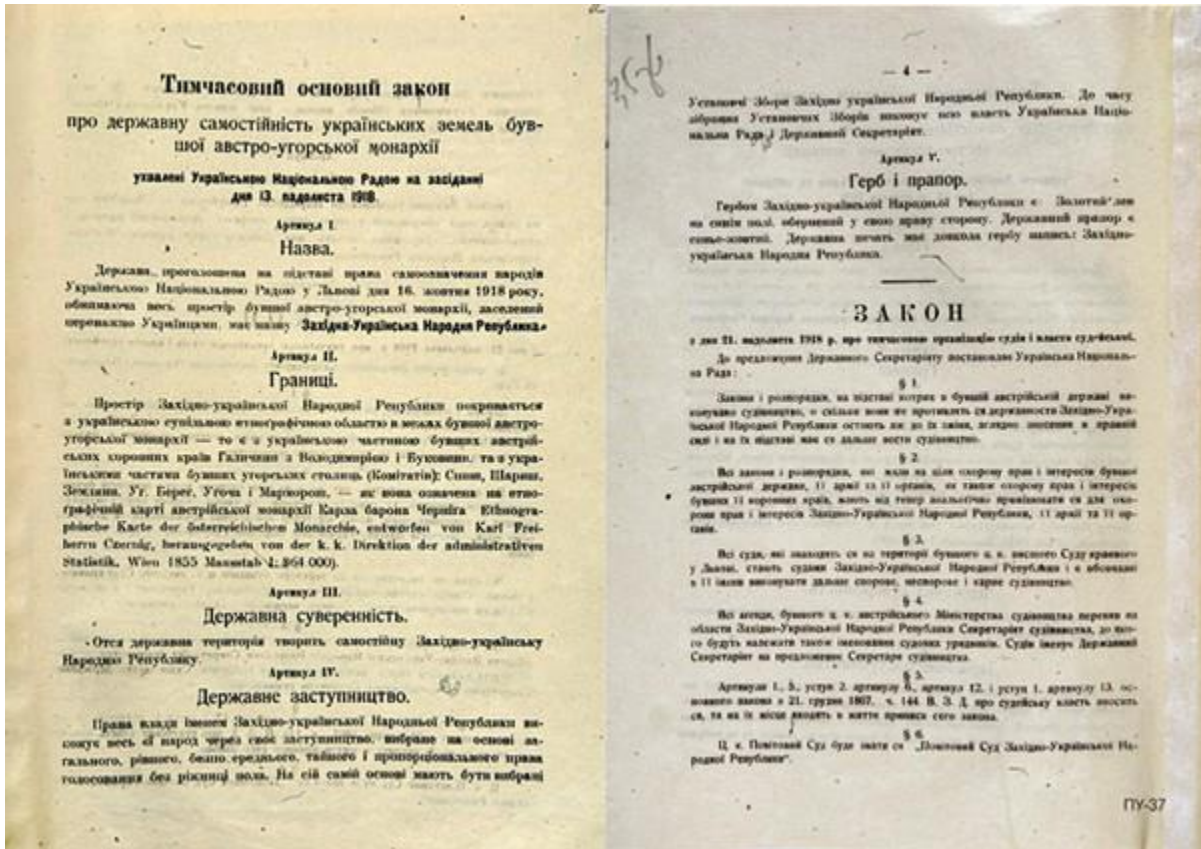
Додаток Б

Очільники ЗУНР Євген Петрушевич, Сидір Голубович та Степан Витвицький

Додаток В

Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель бувшої австро-угорської монархії, ухвалений Українською Національною Радою 13 листопада 1918 року

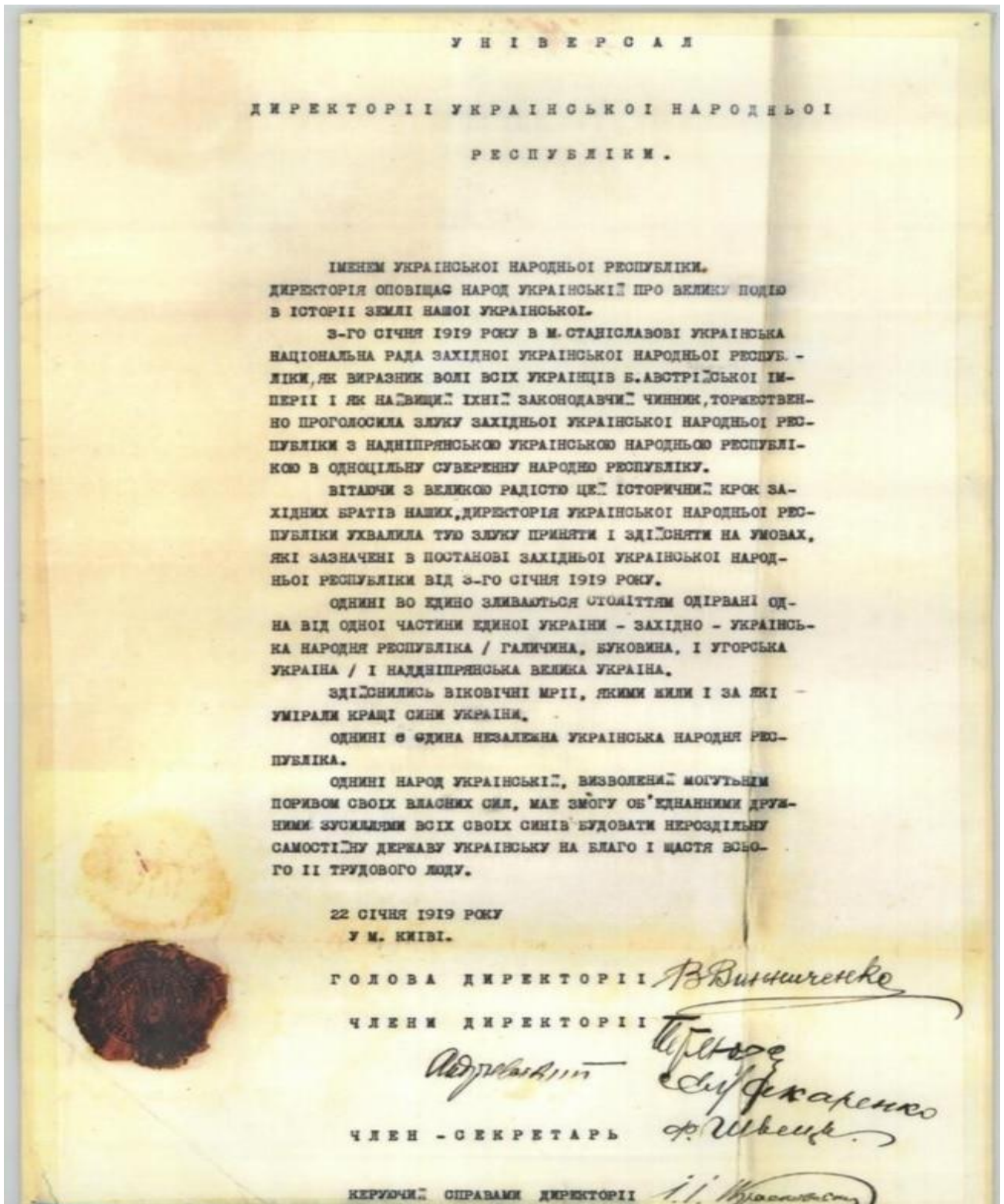

Додаток Г

Проголошення Акта Злуки українських земель на Софійській площі в Києві. 22 січня 1919 р. Фото роблено з дзвіниці Софійського собору, на горизонті видно ще не зруйнований більшовиками Михайлівський Золотоверхий. Фото: www.memory.gov.ua.

Акт Злуки УНР і ЗУНР від 22 січня 1919 року

Методична розробка уроку

Тема: Законодавча діяльність УНРАДИ та уряду ЗУНР

Мета:

Навчальна: вивчити з учнями, яким було становище на західноукраїнських землях восени 1918 року, яким причинами була викликана активізація національно-визвольного руху, при яких обставинах було проголошено ЗУНР, державотворчі процеси уряду ЗУНР, боротьба за існування, які причини викликали українсько-польську війну і які вона мала наслідки, історичне значення проголошення Акту злуки ЗУНР і УНР, які причини викликали поразку ЗУНР, яке історичне значення мала ЗУНР.

Розвивальна: розвивати в учнів уміння робити висновки, узагальнення, давати оцінку історичним подіям.

Виховна: виховувати в учнів любов до рідного краю, до України, до свого народу на історичних прикладах з історії рідного краю.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: підручник, карти.

Міжпредметні зв'язки: правознавство.

Очікувані результати:

- здобуття учнями глибокого розуміння історичного та правового контексту діяльності УНРАДИ та ЗУНР;
- знання про ключові законодавчі акти, прийняті УНРАДОЮ та ЗУНР;
- здатність аналізувати вплив законодавства на розвиток суспільства, політику і правову систему України в цей період;
- розуміння ролі законодавчої діяльності в становленні історії та національної ідентичності.

Структура уроку

I. Організаційна частина уроку

- II. Актуалізація опорних знань
- III. Оголошення теми та мети уроку
- IV. Мотивація навчальної діяльності
- V. Вивчення нового матеріалу
- VI. Систематизація й узагальнення нових знань
- VIII. Підбиття підсумків уроку
- IX. Інструктаж домашнього завдання

Хід роботи

Етап заняття	Діяльність вчителя	Передбачена діяльність учнів
I. Організаційна частина уроку	Привітання, відмічення відсутніх.	Привітання
II. Актуалізація опорних знань	<p><i>Бесіда</i></p> <p>1. Пригадайте, коли загинула Галицько-Волинська держава і поляки окупували Львів?</p> <p>2. Коли утворилась армія українських січових стрільців?</p> <p>3. Яку роль відіграли УСС у Першій світовій війні?</p> <p>4. Яке становище склалось на Україні восени 1918 року?</p>	Учні відповідають на питання.
III. Оголошення теми та мети уроку	<p>Тема: Законодавча діяльність УНРАДИ та уряду ЗУНР.</p> <p>Вивчити з учнями, яким було становище на західноукраїнських землях восени 1918 року, яким причинами була викликана активізація національно-визвольного руху, при яких обставинах було</p>	Учні записують в зошит.

	<p>проголошено ЗУНР, державотворчі процеси уряду ЗУНР, боротьба за існування, які причини викликали українсько-польську війну і які вона мала наслідки, історичне значення проголошення Акту злуки ЗУНР і УНР, які причини викликали поразку ЗУНР, яке історичне значення мала ЗУНР; розвивати уміння робити висновки, узагальнення, давати оцінку історичним подіям; виховувати в учнів любов до рідного краю, до України, до свого народу на історичних прикладах з історії рідного краю.</p>	
<p>IV. Мотивація навчальної діяльності</p>	<p><i>Проблемне питання:</i></p> <p>Як видумаєте, чому українці не зуміли зберегти і розвинути свою державність?</p>	<p>Учні відповідають</p>
<p>V. Вивчення нового матеріалу</p>	<p style="text-align: center;">План уроку</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Створення та формування УНРАДИ та уряду ЗУНР. 2. Функції та завдання УНРАДИ та уряду ЗУНР. 3. Внесок УНРАДИ та уряду ЗУНР у формування державності та національної ідентичності. <p>Демонстрація презентації на тему «Законодавча діяльність УНРади та уряду ЗУНР». На інтерактивній дошці вчитель демонструє карту території, що входила до ЗУНР.</p> <p>Метеріали презентації вчитель підкріплює розповіддю: «Активізація визвольного руху на західноукраїнських землях почалася в середині 1918 року, коли стало зрозуміло, що Австро-Угорська імперія приречена на загибель. 18 жовтня</p>	<p>Учні розглядають матеріал презентації, слухають вчителя</p>

1918 року українські парламентарії з Галичини, Буковини, керівники політичних партій і церковні ієрархи – всього близько 150 чоловік – утворили у Львові Українську національну раду, яка мала представницькі функції. Наступного дня Українська Національна Рада оголосила про намір об'єднати західноукраїнські землі в єдине ціле – Українську державу.

Безпосередній і вирішальний вплив на утворення Західноукраїнської Народної Республіки мали три обставини:

- *проголошення державної незалежності Української Народної Республіки,*
- *військова поразка країн Троїстого союзу*
- *масовий національно-визвольний рух в Австро-Угорській імперії, який завершився її провалом.*

В ніч проти 1 листопада 1918 р. Українські військові частини взяли під свій контроль усі головні пункти Львова. Над ратушею був піднятий синьо-жовтий національний прапор.

1 листопада Українська Національна Рада взяла владу в свої руки в Станіславі, Раві-Руській, Коломиї та інших містах Східної Галичини. Стрілецькі частини на чолі з **Дмитром Вітовським** взяли під контроль найважливіші установи Львова та більшості повітових міст краю. 9 листопада УНРада утворила тимчасовий виконавчий орган

	<p>влади – Державний секретаріат Західноукраїнської Народної Республіки на чолі з <i>Костем Левицьким</i>.</p> <p>Вчитель продовжує: «Тимчасовий основний закон був доповнений низкою законів, щорегламентували державно-політичне та 13 листопада Українською Національною Радою був затверджений тимчасовий Основний Закон, – <i>«Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель бувшої австро-угорської монархії»</i>, відповідно до якого за створеною Українською державою закріплювалася назва <i>Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР)</i>, визначалися її кордони».</p> <p>Економічне життя республіки:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>закони про організацію регулярного війська – Української Галицької армії (13 листопада 1918);</i> • <i>тимчасову адміністрацію (15 листопада);</i> • <i>тимчасову організацію судочинства (16 та 21 листопада);</i> • <i>державну мову (1 лютого 1919);</i> • <i>шкільництво (13 лютого);</i> • <i>громадянство (8 квітня);</i> • <i>земельну реформу (14 квітня);</i> • <i>про сейм ЗУНР (16 квітня).</i> <p>Ліквідовано старі органи місцевої влади та управління й утворено нові: у сільських та містечкових громадах діяли громадські й міські</p>	
--	---	--

комісари з дорадчими "прибїчними радами", що їх обирало населення; у повітах – повітові комісари й повітові національні ради.

Незважаючи на вкрай несприятливі умови, державотворча діяльність розгорталася. Її здійснювали *УНРада*(законодавчий орган) і *Рада державних секретарів* (виконавчий орган). У реальному житті чїтке розмежування функцій між законодавчою і виконавчою владою не завжди простежувалося. *Наприкінці жовтня - початку листопада 1918р. УНРада складалася з 72, а на початку січня 1919р. з 123 осіб.*

Основні заходи внутрішньої політики були такими:

- *створено централізовану систему врядування: центральні органи спиралися на розгалужену і добре організовану систему місцевого врядування, що мала авторитет серед українського населення;*

- *в умовах конфлікту з польськими військами життєво важливе значення мало створення регулярних військ ЗУНР – Українсько ї Галицької армії (УГА), до лав якої швидко й організовано були мобілізовані десятки тисяч чоловік;*

- *вживалися заходи для виведення економіки з кризи: була встановлена державна монополія на продаж зерна, хліба, цукру, спирту, сірників, шкір,*

	<p><i>худоби; заборонений виві знафти; введена в обіг власна валюта-гривня; відновлювалися залізниці;</i></p> <p><i>- за законом від 14 квітня 1919 р.</i></p> <p><i>Ліквідувалося поміщицьке землеволодіння, а земля розподілялася між безземельними і малоземельними селянами; була затверджена державність української мови, але національним меншинам гарантувалося право на користування своїми мовами. Публічні школи проголошувалися державними.</i></p> <p><i>Зовнішня політика уряду ЗУНР спиралася на фундаментальні принципи - визнання за кожним народом природного права на самовизначення і державну незалежність.</i></p> <p><i>Цієї засади він дотримувався насамперед щодо народів колишньої Австро-Угорської імперії, в першу чергу польського, його права на відновлення державної самостійності, але в етнічних територіальних межах. Водночас керівництво ЗУНР рішуче відкинуло будь-які спроби поставити під сумнів право українського народу на державну самостійність та соборність, а тим більше спроби силою зброї його поневолити.</i></p>	
<p>VI. Систематизація й узагальнення нових знань</p>	<p><i>Запитання і завдання</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Коли, де і за яких обставин проголошено ЗУНР? 2. Які історичні події називаються “злукою”? 3. Порівняйте обставини, за яких були створені УНР і ЗУНР. Чи є щось спільне? Чим вони 	<p>Учні відповідають</p> <p>.</p>

	<p>відрізняються?</p> <p>4. Президент України Л.Кучма у своїй доповіді оцінював діяльність уряду ЗУНР таким чином: «ЗУНР... Це була чи не перша у вітчизняній історії вдала спроба зробити головну ставку на об'єднавчі засади, висунути на перший план інтереси людей і національної держави...», чи погоджуєтесь ви з такою оцінкою? Поясніть, чому.</p> <p>5. «Лінія Керзона» – це</p> <p>А східний кордон Польщі, визначений Антантою у грудні 1919 р.</p> <p>Б межа просування німецьких та австро-угорських військ у травні 1918 р.</p> <p>В «нейтральна зона» між Армією УНР та радянськими військами у грудні 1917 р.</p> <p>Г межа українських територій, на які претендувала Угорщина в листопаді 1918 р.</p>	
<p>VII. Підбиття підсумків уроку</p>	<p><i>Звернімося до джерела</i></p> <p>Із Універсалу Директорії УНР</p> <p>"... Директорія УНР ухвалила ту злуку прийняти... Однині воєдино зливаються століттями одірвані одна від одної частини єдиної України – ЗУНР (Галичина, Буковина і Угорська Україна) та Наддніпрянська Велика Україна... Однині є єдина незалежна Українська Народна Республіка... Однині народ український має змогу дружними зусиллями всіх своїх синів будувати нероздільну самостійну державу Українську на благо і щастя всього її трудового народу..."</p>	<p>Учні працюють із джерелом.</p>

	Що проголошує документ? У чому вибачите його значення?	
VIII. Інструктаж домашнього завдання	Виконання флеш-карток на тему «Законодавча діяльність УНРади та уряду ЗУНР».	Учні записують д/з.